

M A T T I T U R K I A

**KOMMUNISMIN
KOKEILU-
KENTILTÄ**

**TAMPEREEN TYÖVÄEN SANOMALEHTI
OSAKEYHTIÖ**

**KOMMUNISMIN
KOEILUKENTILTÄ**

*

MATTI TURKIA

KOMMUNISMIN KOEILUKENTILTÄ

ELÄMYKSIÄ JA NÄKEMYKSIÄ
NEUVOSTO-VENÄJÄLTÄ

TAMPEREELLA
TAMPEREEN TYÖVÄEN SANOMALEHTI O. Y.

Painettu 1924
Työväen Kirjapainossa
Tampereella

NAISEN KÄSI.

I.

KADULTA.

Seison Mihailovskin torilla Pietarissa pitkässä ihmisjonossa odottaen raitiovaunua. Jonon sivulla kävelee mies, joka salavihkaa näyttää silmäilevän yhtä ja toista jonossa seisovaa. Pariin kertaan on hän luonut pikaisen silmäyksen liivieni rintapielessä riippuviin kellonvitjoihin. Mies näyttää tutulta, ja alan muistella missä olisin hänet tavannut. Tarkastelen yhä edelleen hänen kasvojaan ja vihdoin muistuu mieleeni seuraava kohtaus:

Kolme vuotta takaperin seisoin eräällä Kremlin läheisellä torilla Moskovassa, odottaen raitiovaunua. Tuo sama mies tuli silloin luokseni ja kysyi: »Paljonko on kello?» Katsoin kelloani ja sanoin ajan. Tuli sitten raitiovaunu, johon nousin, ja tuo mies seurasi aivan kintereilläni. Vaunu oli täynnä väkeä, joten jäin takasillalle, joka myöskin täyttyi. Jouduimme puristukseen ja mies nojasi rintaani vastaan, kiroillen, kun sillä tavalla puristavat. Olimme jo kulkeneet seuraavalle pysäkille, kun mies hätäisenä sanoi, että hänen onkin jättävä tältä pysäkiltä pois, al-

kaen nopeasti raivata itselleen tietä vaunun portaille, jonne päästyään hyppäsi pois, vaunun ollessa jo täydessä kulussa. Seuraavalla pysäkillä laskeutui kolme muuta vaunun takasillalla seisonutta miestä pois. Vallinnut tungos tuntui minusta keinotekoiselta, joten juolahti mieleeni kelloni, — huomasin sen olevan poissa.

Ymmärsin, että mies, joka nojasi rintaani vastaan, anasti kelloni, ja nuo toiset, jotka nyt poistuivat, olivat tungoksen toimeenpanijoina ja siis samaan sakkiiin kuuluvia. Kellon takaisin saamisesta ei kuitenkaan ollut pienintäkään toivoa, joten kuittasin asian äänettömyydellä, vaikka olinkin harmista aivan haleta.

Nyt sama mies kävelee tuossa. Hän ei minua tunne, sillä olen sen jälkeen niin suuresti laihtunut ja pitkänpuoleinen partani tekee kasvoniikin toisennäköisiksi. Ajattelen: Yritähän nyt uuden kerran, niin nähdään miten sinua onni potkaisee. Taskussani oleva kello ei ollut paljonkaan arvoinen. Mutta en sitäkään vapaaehtoisesti taskuvaarkalle luovuta. Kaikkein vähimmän entisen hyvän kelloni varkaalle.

Saapuu raitiovaunu ja ihmisjono alkaa tunkeutua siihen. Olisin kyllä päässyt vaunuun sisälle, mutta tahalani jäin vaunusillalle seuraamaan taskuvarasta. Olin utelias näkemään, nouseeko varas vaunusillalle ja ryhtyykö kopeloimaan jonkun taskua, vai aikooko anastaa minun kelloni. —

Seisoessani huomaan eräältä poikkikadulta rientävän pitkänsolakan miehen. Hän juoksee kaikin voimin ennättääkseen vaunuun. Juostessaan pitää hän oikeaa kättään

samanpuoleisen takintaskunsa päällä. Näyttää siltä, niinkuin hänellä olisi taskussaan jotakin, jonka pelkää juostessaan pudottavansa. Taskuvaras katselee myöskin juoksevaa miestä. Mies saapuu vaunun luo, nousee takasillalle ja läähättää kovasti. Vaunu lähtee heti liikkeelle ja taskuvaras nousee myöskin sillalle.

Seisomme kolmeen mieheen vaunun sillalla. Huomaan aivan pian taskuvarkaan vaanivan tuon pitkän miehen takintaskua, jota mies näyttää vaistomaisesti kädellään yhä suojelevan. Saavumme seuraavalle pysäkillä, jossa on paljon vaunuun pyrkijöitä. Pitkä mies alkaa tunkeutua vaunuun, vasempi kylki edellä, oikealla kädellään yhä suojellen taskuaan, ja taskuvaras seuraa hänen jälessään. Minä painaudun taskuvarkaan jälkeen. Näin tunkeudumme yhä eteenpäin.

Vaunu on jo sivuuttanut toisenkin pysäkin ja tungoksessa olemme päässeet keskelle vaunua. Konduktööri tulee tungoksessa vastaamme, pyytäen maksua. Olen tunkenut itseni aivan taskuvarkaan viereen, pitääkseni häntä silmällä.

Pitkä mies kääntyy konduktööriin päin, maksaakseen piletin, mutta samalla hetkellä, kun hän siirsi kätensä pois taskunsa päältä, pistää taskuvaras kätensä hänen taskuunsa. — Pian hän nostaa kätensä vieraasta taskusta, katsoo sormiinsa ja kiroilee ja syleksii. Katson hänen sormiinsa, — niissä on verta. — Vasemmalla kädellään hän ottaa taskustaan nenäliinan, pyhkii siihen sormiaan, syleksii niihin ja taas pyyhkiä — ja kiroilee hiljakseen. Nyt alkaa hän kovalla äänellä katkonaisesti kirkua:

»Hyvät ihmiset! — Toverit. — Tuolla miehellä on taskussa — ihmisen käsil — Tuolla miehellä — tuossa — hänen taskussaan, — näin sen, ihmisen käsil —»

Nousee kuvaamaton sekamelska: Missä? — Kenellä? — Pidättäkää. — Älkää päästäkö. — Ottakaa kiinni! — Miehet ponnistelevat vastatusten. Naiset kirkuvat, — kaikki ovat liikkeessä, mutta kukaan ei pääse paikaltaankaan hievahtamaan. Puristus käy aivan sietämättömäksi.

Heti kun taskuvaras alotti huutonsa, alkoi pitkä mies raivata itselleen tietä ovelle. Hän painautui kaikin voimin ja pääsi vaunusta etusillalle ja siitä portaille, hypäten vaunusta alas.

Kohta pysähtyy raitiovaunu. Ollaan Marskentän kohdalla ja mies on lähtenyt juoksemaan yli kentän. Vaunun portailla ja silloilla olijat ovat heti lähteneet ajamaan häntä takaa. Kestää pari minuuttia ennenkuin vaunun sisällä olijat ovat suoriutuneet ulos. Suurin osa lähtee juoksemaan miehen jälkeen ja minäkin otan kilpajuoksuun osaa.

Väkijoukko huutaa juostessaan: »Ottakaa kiinni — pidättäkää —, Rosvo —, rosvo —! Ottakaa kiinni.» Näin juostaan yli laajan Mars-kentän. Kentällä kulkevat ihmiset yhtyvät takaa-ajoon. Kentän toisella laidalla kävelemässä olleet juoksevat sivulta rosvon eteen, pysäyttääkseen hänet, mutta hänellä on suurikokoinen linkkuveitsi kädessä, jolla uhkaa ahdistajiaan ja nämä vetäytyvät sivuun, yhtyen takaa-ajoon. Väkijoukko muodostaa lumireen muotoisen kolmion, jonka kärkenä on rosvo. Huuto ja kirkuna kasvaa, samassa suhteessa kuin väki-

joukkokin lisääntyy. »Rosvo, — rosvo. Ottakaa kiinni rosvo—!»

Rosvo ennättää jo lähelle Pavlovskin sotilaskasarmia. Yrittää juosta sen sivu johtavaa katua. —

Kasarmin portilla seisoo puna-armeijalainen vahtisotilas kiväärineen. Hän on kuullut väkijoukon ulvonnin ja katselee sen lähestymistä. Hänelle selviää, että joukko ajaa rosvoa takaa. Hän päättää pysäyttää rosvon ja astuu muutaman askeleen kadun keskustaa kohden ja asettuu tähtäysasentoon. Kun rosvo on ennättänyt noin kymmenen askeleen päähän, komentaa hän seisahtumaan, uhaten: »Jos juokset, niin ammun paikalla.»

Rosvo seisahtuu noin viiden askeleen päähän. Ei voinut heti pysähtyä, vaikka olisi tahtonutkin, kun vauhti oli kova. Sotilas on edelleen tähtäysasennossa ja komentaa: »Heitä veitsi kädestäsi, tahi ammun heti.» Rosvo heittää veitsen katuun. Lähimmät takaa-ajajat käyvät rosvoon käsiksi, vääntäen hänen kätensä selän taakse. Jollakin sattuu olemaan taskussaan hienoa nuoraa, jolla kädet köydetään lujasti yhteen. Nämä lähimpänä rosvoa seuranneet eivät kuitenkaan tiedä, mistä takaa-ajo johtui. He kysyvät rosvolta: »Mitä olet tehnyt?», mutta tämä ei virka sanaakaan vastaukseksi, lähättää vain ankarasti. Vasta siten kun raitiovaunussa olleet saapuvat, selviää takaa-ajon syy. Taskuvaras huutaa: »Takin oikeanpuoleisessa taskussa on hänellä ihmisen käsi.» Joku pistää kätensä rosvon taskuun, tuntee siellä käden ja vakuuttaa: — »Totta on, ihmisen käsi on taskussa. Jumalauta —!» »Nostakaa

ylös ja näyttäkää», — huudetaan väkijoukosta. Kukaan ei aluksi nosta kättä taskusta, vaikka useat ovat jo koettaneet taskua ja vakuuttavat asian todeksi.

Puna-armeijalainen on tunkeutunut väkijoukon lävitse rosvon luokse, ottaa hänen taskustaan käärön ja nostaa sen kädellään ylös nähtäväksi. Verisen nenäliinan sisään on kääritty jotakin. »Avaa nenäliina auki», huudetaan hänelle, ja sotilas avaa. Esille tulee naisen käsi. Sotilas pitää peukalosta kiinni ja nostaa käden korkealle, kaikkien nähtäväksi ja huutaa: »Ranteesta katkaistu naisen käsi.» Kiertää nenäliinan sen ympärille ja pistää käärön takaisin rosvon taskuun.

Useat nähdessään käden ristivät silmänsä, toiset kiroivat karkeasti. »Rosvo on ammuttava, — tapettava paikalla, — viekää hänet seinää vastaan. Ammuttava — ammuttava —», ulvoa väkijoukko.

Naisen käden sormissa oli kolme sormusta, joista kaksi oli nimettömässä ja yksi keskisormessa. Kultasormuksilta ne näyttivät.

Lähellä rosvoa olevat ovat kulettaneet hänet jo rakennusta vastaan, siinä mielessä, että hänet siinä ammutaan, mutta nyt saapuu miliisejä. He tunkeutuvat rosvon lähelle ja yrittävät lähteä häntä kulettamaan pois. Väkijoukko ympäröi tiukasti sekä rosvon että miliisit. »Rosvo on ammuttava tähän paikkaan. Ei mihinkään häntä saa kulettaa. Ammuttava, ammuttava», kirkuu joukko. Eräs miliisi uhkailee joukkoa: »Jos ette hyvällä väisty, niin käytämme aseita.» Joukosta huudetaan monenlaisia solvauksia miliiseille: »Eikös rosvolle tullutkin apua?

— Uhkaavat meitä, kun otimme rosvon kiinni. — Tuntevat kai hänet toverikseen —.»

Eräs miliisi nousee kadun vierustalla olevalle porraskivelle ja huutaa: »Oletteko te aivan mielettömiä? Ettekö voi ymmärtää, että rosvoa pitää ensin tutkia, ennenkuin hänet ammutaan? Ettehän tiedä, kenen hän on murhannut ja missä hän on murhan tehnyt ja kuinka monta lie murhannut —! Ensin täytyy kaikki tarkasti tutkia ja sitten vasta rangaistaan. Me viemme hänet miliisilaitokselle tutkittavaksi ja tuomittavaksi. Ettekö jo ymmärrä?»

»Tutki hänet tässä», huudetaan; ja miliisi vastaa: »Eihän kadulla mitään tutkintoa saada toimeen. Sitävarten on miliisilaitos, jossa tutkitaan.»

»Antakaa kun minä häntä höyhennän, siihen saakka kun kaiken tunnustaa», huutaa eräs leveähartiainen parakas äijä.

Enemmistö tuntuu kallistuvan miliisin puolelle. »Ensin on tutkittava. — Miliisi on oikeassa,» huudetaan monelta taholta, mutta paljon on niitäkin, jotka edelleen kirkuvat: »Ammuttava aivan heti, tapettava paikalla. Oikeus tuomitsee vain linnaan, ja uudelleen pääsee rosvoamaan.»

Miliisi huutaa vielä: »Rosvo ammutaan varmasti. On niitä ammuttu pienempiäkin pahantekijöitä, taikka sitten tuollainen rosvo.»

Nämä sanat tyynttyivät parhaiten. Joukko alkoi antaa miliisille tietä, seuraten kuitenkin yhä mukana.

Katselin pitkän aikaa rosvon kasvoja. Oikeastaan ei häntä kasvoista päättäen olisi kukaan voinut pitää rosvoa. Kasvot olivat aivan säännölliset, melkeinpä kauniit.

Tilanne vaikutti tietenkin kasvojen väriin ja ilmeeseen. Kasvot pysyivät kaiken aikaa kovin kalpeina, paljoo kalpeampina kuin miltä raitiovaunussa näytti. Huulet pysyivät tiukasti yhteenpuristettuina. Kun hänelle huudettiin: »Kenen olet murhannut? — Missä teit murhan?» värähteli hänen suupielenensä ja leukansakin liikahti, mutta suu pysyi tiukasti suljettuna. Kun lähellä olevat häntä siirsivät seinän viereen ja joukko vaati häntä ammuttavaksi, samalla kirkuen: »Pieskää häntä, — lyökää, — potkikaa», ja kun jotkut löivät häntä kasvoihin sekä nyrkeillään mukiloivat muihin ruumiinosiin, ei mies päästänyt pienintäkään ääntä. Ruumis vaan huojui sinne tänne iskujen ja potkujen mukaan. Hän näytti käsittäneen olevansa mennyttä miestä, ja siksihä hän suhtautui kaikkeen aivankuin se ei häntä koskisikaan, niinkuin ei hänestä olisikaan kysymys, vaan jostakin toisesta. —

Avoimin silmin hän katseli, vaikka katse ei kiintynyt erikoisesti kehenkään. Se harhaili yli joukon. Kerran hänen katseensa osui suoraan silmiini, ehkä sekunnin ajaksi, siirtyen sitten taas sivuun. Tuntui niinkuin hän olisi katseellaan kummastellen kysynyt: »Mitähän sinäkin siinä toljotat, eihän tässä mitään ihmeellistä nähtävää ole.» Enimmäkseen näytti, niinkuin hän katselisi jotakin kaukana olevaa, joka liikehtii milloin mihinkin suuntaan ja jonka hän näkee kadunvierustalla olevien kivitalojenkin lävitse. Ehkäpä hän näki vilahduksia omasta eletystä elämästään, joita tahtoi nyt pikaisesti tarkastella, ennenkuin katseensa ainaisesti sammuu. —

Nyt hän kävelee kahden miliisin välissä, katse koh-

distettuna suoraan eteenpäin. Kertaakaan ei vilkaise sivuilleen, eikä pienimmässäkään määrässä kiinnitä huomiotaan utelioiden ihmisten katseisiin. Kaksi miliisiä kulkee edellä ja kolme jälessä. Useita miliisejä liikkuu väkijoukossa, kehotellen ihmisiä hajaantumaa ja menemään kutakin sinne, mihin olivat menossa. »Eihän tässä mitään ihmettä ole. — Olettehan rosvon nähneet ennenkin. — Rosvo kuin rosvo. — Kävelkää pois! — Menkää kotiinne, — olkaa hyvä.» haastelevat miliisit.

Mutta väkijoukon keskuudessa liikkuu kaameita juttuja itse tapauksesta. Joku on lausunut ensin omana arvelunaan, että rosvo on voinut torilla huomata naisen kädessä olevat sormukset ja seurannut häntä, — ja sitten porttikäytävässä hyökännyt hänen kimppuunsa ja lyönyt pyörryksiin. Kun ei ole saanut sormuksia pois sormista, niin leikkasi käden kalvosimesta poikki.» — Joku edempänä ollut, joka kuuli vain osan puheesta, kertoi jo toiselle aivan tosiasiana, miten rosvo oli naisen lyönyt pyörryksiin ja katkaissut käden, anastaakseen sormukset. Torilta asti oli väijynyt naista. — Omasta puolestaan lisää, että »skyllä oli kauheaa, kun nainen tointui ja huomasi käden itseltään olevan pois —!» Kolmas jo kertoo tämän lisäarvelunkin totena ja vakuuttaa kuulleensa henkilöltä, joka on itse sen naisraukan nähnyt. Näin muodostuu juttu yhä yksityiskohtaisemmaksi ja lopulta se on pitkä, mieltäjärryttävä kertomus.

Eräs mies lausui kovalla äänellä: »Näin sen käden. Porvarinaisen käsi se oli. — Mitä siitä, — samantekevä meille.» ja samalla päästi leveän raa'an naurun. Mutta

lähellä olevat naiset hyökkäsivät hänen kimppuunsa, nimitellen häntä raakalaiseksi ja rosvon toveriksi. »Mi-
liisille hänet pitäisi antaa,» huusi eräs, — ja mies lopetti
nauramisen, alkaen nopeasti puikkelehtia väkijoukkoon.

Aivan lähelläni alkaa eräs vanhanpuoleinen nainen
yhtäkkiä kauheasti itkeä ja valittaa rahakukkaronsa ka-
donneen. »Ainoat rahat. — Eilenillalla sain kuukauden
tilin. — Nyt olen lähdössä torille ostoksille. Millä nyt elän?»
— sanelee hän itkunsekaisella äänellä ja kyyneleet vier-
vät hänen poskiaan myöden. —

Aivan kohta alkaa eräs mies kiroilemaan, että häneltä
on viety lompakko. »Rahaa ei ollut paljon, mutta passi
oli lompakossa ja pari aivan välttämättömän tarpeellista
todistusta. Mihin minä nyt passittomana joudun?» kysyy
hän ympärillään olijoilta, silmäillen kutakin, aivan kuin
epäillen jokaista lompakkonsa varkaaksi. Kiroaa varkaita
ja rosvoja: »Kaikki varkaat pitäisi tappaa.»

Olin taskuvarkaan, jota raitiovaunussa pidin silmällä,
kokonaan unohtanut ja nyt aloin häntä kaikkialta katsella.
Riennän katukäytävän laidassa olevalle porraskivelle ja
siitä katselen yli väkijoukon, mutta taskuvarasta en
vaan näe. Koetan nopeasti rientää kulkevan joukon
etupäähän, yhä silmäillen joukkoa, keksiäkseni tasku-
varkaan. Vihdoin huomaan hänet. Hän kävelee katu-
käytävällä erään naisen kanssa aivan eellimmäisenä.
Riennän takaisin lompakkonsa kadottaneen miehen luokse
ja sanon tälle:

»Tuolla kulkee eräs ammattitaskuvaras, jonka tunnen,
jos kysyisit häneltä lompakkoasi.»

»Missä, missä hän on», kysyy mies hätäisesti.

»Tuolla edessä», ja samalla riennän miehen kanssa puoli-juoksua yhä eteenpäin. Saavuttuamme varkaan lähelle, osotan miehelle hänet, — ja mies juoksee saavuttaakseen varkaan mahdollisimman pian. Hän tarttuu taskuvarkaan kaulukseen, ärjyen: »Anna lompakkoni heti paikalla.»

Taskuvaras hätäntyy ensin, mutta saavuttaa pian mielenmalttinsa ja sanoo tyyneesti: »Nyt olet erehtynyt. Ei ole minulla sinun lompakkoasi.» —

Heidän ympärilleen on jo kerääntynyt kadulla kulkevaa kansaa, ja mies viittaa kädellään ympärillä oleviin sanoen: »Pitäkää häntä kiinni, ammattivaras kuuluu olevan, minä tarkastan hänen taskunsa.» Pari miestä tarttuu taskuvarkaan käsiin ja näen hänen kasvonsa kalpenevan. »Tarkasta vaan», sanoo hän kylmän karskilla äänellä.

Mies on alkanut sivellä hänen vaatteitaan ja tuntee povitaskussa olevan lompakon. Varas sanoo: »Siellä on lompakko, vaan se on omani.» »Katsotaan», sanoo mies ja päästää liivin napit auki, nostaa povitaskusta lompakon, tuntien sen samalla omakseen.

Mies näyttää varkaalle lompakkoa ja kysyy: »Onko tämä sinun?» johon varas vastaa tyyneesti: »Minun se on.» Vihan vimmassa iskee mies nyrkillään varasta vasten kasvoja ja ärjäsee: »Sanotko vielä, että se on sinun?»

On juuri uudelleen lyömässä, mutta lähellä ollut miliisi ennättää yläin. Miliisi ottaa taskuvarasta käsivarresta kiinni ja sanoo: »Nyt kävelet miliisikamarille», ja lompakkonsa löytänyttä miestä käskee myös tulemaan mukaan,

tekemään asiasta ilmoituksen ja samalla edesvastuuvaatimuksensa.

Kohta juoksee paikalle itkevä vaimo, joka rahakukkaronsa oli kadottanut, ja puhuu miliisille: »Olkaa niin hyvä ja tarkastakaa sen varkaan taskut, jos sillä olisi minunkin kukkaroni.»

Miliisi pysähtyy ja alkaa sivellä varkaan vaatteita. Kohta hän vetääkin varkaan housujen takataskusta esille kukkaron ja näyttää sitä naiselle, joka heti ilostuen kirkasee:

»Minun, minun kukkaroni! Minun oma kukkaroni», — samalla tavottaen sitä miliisin kädestä, mutta miliisi pistää kukkaron taskuunsa ja sanoo naiselle: »Kävelkää miliisilaitokselle, siellä saatte kukkaronne.»

Nainen kuivaa silmänsä ja vihan vimmassa lähestyy varasta, heristellen hänelle nyrkkiään toruen: »Sinä sydämetön roisto, minun vanhan ihmisen ainoat rahat varastat, — rahat, jotka minä olen raskaalla työllä ansainnut. Paatunut rosvo olet, — ammuttavaksi joudut,» ja näin sanellessaan hän potkaisee varasta. Lähellä olevat yllyttävät häntä: »Potki kirottua, potki roistoa. — Sellaista sille pitää.» Miliisi kieltää ja kehoittaa kävelemään siivosti, lausuen: »Varas tulee kyllä saamaan hänelle kuuluvan rangaistuksen.»

Vetäydyn pois joukosta. Tiedän välillisesti vaikuttaneeni taskuvarkaan vangitsemiseen. Mies sai lompakkonsa ja vanha nainen saa rahakukkaronsa, mutta nyt on joutunut taskuvarkaan henki kyseenalaiseksi! En tahtoisituhota taskuvarkaan elämää. Täytyisi keksiä muita ehkäisykeinoja, joiden avulla hänet voitaisiin estää jat-

kamasta muille ihmisille surua ja harmia tuottavaa ammat-
tiaan. Eiväthän varkaat ampumalla kuitenkaan lopu.
Taloudelliset olot kehittävät toisia ammuttujen tilalle.
Yhteiskunnalla ei ole oikeutta murhata henkilöä, jonka
rikollisuus johtaa juurensa yhteiskunnallisista oloista.
Suojelkoon yhteiskunta itseään kasvattamiltaan rikelli-
siltä muulla tavoin.

II.

ESIRIPUN TAKAA.

Venäjällä tietää suuri yleisö tapahtuvista rikoksista
ainoastaan sen, mitä kaduilla nähdään ja mitä näkijät
suullisesti kertovat. Rikollisen myöhemmästä kohtalosta
ei yleensä tiedetä mitään. Kun rikollinen joutuu miliisi-
laitoksen ovien sisäpuolelle, sulkeutuu esirippu, ja ainoas-
taan hänen lähimmät omaisensa voivat viranomaisten
välityksellä hänestä saada joitakin tietoja. Sanomalehdet
eivät kerro heidän oikeusjutuistaan eikä tuomioistaan.
Viimeaikoina ovat lehdet silloin tällöin maininneet, että
niin monta rosvoa ammuttiin niinä ja niinä aikoina tässä
tai tuossa kaupungissa. Yksityiskohtaisempia selostuksia
näistä yksityisrikollisista ja heidän rikoksistaan näkee
lehdissä vain joissakin poikkeustapauksissa.

Kommunistivallan alkuaikoina ammuttiin varkaita ja
rosvoja julkisesti kaduilla ja toreilla. Varkaan, joka ta-
vattiin itse teossa, ampui miliisi, tahi paikalle sattuneet

punasotilaat. Toisinaan jäi ammutun ruumis tuntikausiksi virumaan kadulle, ennenkuin korjattiin pois. Kun tuollainen oikeudenkäyttö rosvoihin nähden alkoi kehittyä yksityisen koston ja kiristyksen välineeksi muihinkin kuin tavallisiin rikollisiin nähden, täytyi asettaa esteitä sellaiselle rosvojen metsästykselle ja ottaa oikeudenkäyntitapoja käytäntöön. Perustettiin vallankumousoikeuksia, joiden tutkittavaksi ja tuomittavaksi kuletettiin varkaat ja rosvotkin. Myöhemmin siirtyi yksityisrikosten tutkiminen kaupungeissa miliisilaitoksille, joissa kuulustelun toimittavat erityiset tutkijaviranomaiset. Nämä ovat useammassa tapauksessa entisen porvarivallan aikaisia poliisi- tai santarmilaitoksen virkailijoita. Kun alustava kuulustelu on suoritettu, — joka usein myöskin on lopullinen, — siirretään rikollinen vankilaan odottamaan tuomiotaan. Tuomion odotusajan pituus riippuu rikoksen laadusta. Jos rikos on erityisesti huomiotaherättävää laatua, saattaa tuomio seurata parin vuorokauden tai kolmen kuluttua, kun taas tavalliset tusinarikolliset saavat odottaa tuomiotaan kuusi-, kahdeksan, jopa kymmenenkin kuukautta.

Jos Venäjällä haluat saada tietoa jonkun vangitun rikollisen entisyydestä ja tapahtuneen rikoksen yksityiskohdista, on sinun pyrittävä tuttavuussuhteisiin miliisilaitoksella toimivan tutkijakomissaarin, — tahi tämän sihteerin kanssa. Jos siihen ei ole mitään mahdollisuutta, niin pyri heidän jonkun tuttavansa tuttavuuteen. Sihtööri voipi antaa kaikkein tarkimmat tiedot, sillä hän on kuulustelun kestäessä merkinnyt pikakirjoituksella kaikki ri-

kollisen antamat vastaukset ja selostukset muistiin ja niistä muistiinpanoistaan kirjoittanut tutkintopöytäkirjan. Hän siis voi antaa yksityiskohtaisemmat tiedot rikollisesta ja hänen rikoksestaan kuin kukaan toinen.

Saadaksesi sitten varman tiedon tuomiosta ja etenkin sen perusteluista, täytyy sinun päästä tuttavuuteen oikeusviranomaisten tahi näiden jonkun hyvän tuttavan kanssa. Jos oikeudenpäättös sisälsi kuolemantuomion ja haluaisit tietää, missä ja millä tavalla tuomio pantiin täytäntöön ja minkälaisessa mielentilassa tuomittu alistui pyöveliä ammuttavaksi ja odotti kuolemanlaukausta, niin eteesi astuvat lähes voittamattomat vaikeudet.

Itse telotuspaikka on jo sellaisenaan salaisuus, — ja jos sitä ryhdyt varomattomasti tiedustelemaan, saat pian ohranan miehet niskaasi. Vankilassa, jossa telotukset toimitetaan, saattaa olla varsin suuri palvelijakunta, mutta harvat heistä tietävät, missä kuolemanluola sijaitsee ja vielä harvemmat ovat itse siinä komerossa käyneet.

Jos on vaikeutta telotuspaikan löytämiseen, niin vaikeaksi käypi myös tiedon saanti telotetun viimehetkistä. Niistä ei voi sinulle kertoa kukaan muu kuin pyövelit — Saadaksesi haluamasi tiedot, on sinun päästävä puhuttelemaan itse pyöveliä.

Pyövelin virka on verhottu salaisuuden vaipalla. Vankilassa tuntee hänet pari kolme korkeinta viranomaista ja kaikkein luotetuimmat vartiat. Päästäksesi pyövelin puheille täytyy sinulla siis olla hyvät tuttavuussuhteet jonkun korkeamman vankilaviranomaisen tahi jonkun kaikkein luotetuimman vartian kanssa. Tällä tavalla

voit saada tavata pyöveliä. Jos viranomaisen kautta saat häntä tavata, niin antaa hän pyytämänsä tiedot viranomaisen käskystä. Hänen kertomuksensa ei ole väritetty eikä se ole tunteellisuudella pilattu. Tunteellisuus ei sovi pyövelin ammattiin.

Vartian kautta jos tavotat päästä pyövelin puheille, et siinä onnistu muuten kuin käyttämällä rahaa. Eihän hänen ole pakko vartian pyyntöä noudattaa eikä hän myöskään tunne halua paljastaa itseään sinulle. Mutta pääsetpä pyövelin juttusille kumpaako tietä tahansa, niin salaisuudeksi tahtoo jäädä telotuspaikka. Tuskinpa viranomaisen kanssa voit niin hyvin väleihin päästä, että hän määräisi pyövelin johtamaan sinut telotuskomeroon. Siihen täytyy pyrkiä lahjomalla pyöveli. Lahjominen täytyy tietenkin tapahtua kahdenkesken ja sittenkin vielä noin vaan sivumennen. Kuitaessasi tiedoista, oikein kädestä pitäen, pistät samalla kourassasi arvokkaan setelin pyövelin käteen ja esität pyyntösi. Kun hän on vilkaissut seteliä ja huomannut sen kyllin arvokkaaksi, saattaa hän sinut alakerran eteiseen. Erään sivuhuoneen seinässä on ovi, johon pyövelillä on avain.

Avattuaan oven ja kierrettyään seinässä olevasta sähkönappulasta, voit astua pieneen valaistuun koppiin, josta käsikaiteella varustetut rautaportaat johtavat alas kellariin. Väännettyään toisesta sähkönappulasta, tulee kellariaukko valoisaksi ja voit astua portaita alas noin kymmenen metriä pitkään ja kaksi metriä leveään holviin. Sen kummallakin seinämällä on useita ovia. Ne ovat pienten koppien ovia, joihin koppeihin tuodaan telotettavaksi

tuomitut vangit telotuspäivänä, vähää ennen teloittamista. Luotetuimmat vartijat kulettavat heidät koppiin, yhden kuhunkin, jos nimittäin heitä on useampia samana päivänä telotettava.

Käytävän perällä on kaksinkertainen ovi ja siitä pääsee kiviportaita myöten nousemaan vankilanpihalle. Kaksi metriä ovesta päättyy holvin vasemmanpuoleinen seinä, tehden suoran kulman vasempaan, — ja holvi jatkuu vasemmalle noin kahdeksan metrin pituudelta, päättyen tiiliseinään. Päätyseinässä huomaa suuren joukon koloja. Ne ovat kiväärinkuulien jälkiä. Lattia on laskettu sementistä ja lähellä päätyseinää on lattiassa reikä, jota suojaa tiheä rautaristikko. Siitä kulkee johto likaviemäriin ja reijästä löyhkää ilettävä mätänevän veren haju. —

Kaikkein luotetuimmat vartijat kulettavat kuolemaantuomitut kellariholvin seinämissä oleviin koppeihin ja pari heistä asettuu holvista ylösjohtavien rautaportaiden viereen. Nyt saapuu pyöveli esille. Hänen vasemmassa kainalossaan riippuu olkapäällä olevasta nahkahihnasta lyhyt ratsuväen kivääri. Oikeassa kädessä on hänellä revolveri. Hän avaa kopin oven ja komentaa telotettavan riisumaan vaatteensa koppiin. Jos telotettavana on nainen, saapi hän jättää paidan päällensä, mutta miesvangilta hän riisuttaa paidankin, jos se hänen mielestään näyttää jonkun arvoiselta.

Kun vanki on riisunut vaatteensa, komentaa pyöveli hänet kopista pois kellariholviin ja ajaa hänet edellään vasempaan kääntyvän holvikäytävän perälle saakka. Käskee sitten vangin kääntymään selin ja katselemaan holvin

päätöseinä. Pyöveli on jo ottanut käsiinsä kiväärin, tähtää nopeasti ja laukaisee. Pamaus kajahtaa kellariholvissa ja telotettu on hervottomana lyykähtänyt sementtilattialle. Pyöveli menee hänen luokseen ja tarkastelee häntä. Jos huomaa elonmerkkejä, ampuu vielä revolverillaan ohimoon. Harvoin tarvitsee hänen tätä asettaan käyttää, sillä kiväärin luoti on miltei aina lävistänyt sydämen ja tuottanut kuoleman heti. Sitten siirtää pyöveli ruumiin sivuun ja hakee toisen, jos nimittäin useampia on samana päivänä ammittava.

Jos telotettavalla on sormuksia sormissa, kehottaa hän nekin jättämään koppiin, mutta jos tämä ei siihen suostu, niin ei hän siitä riitele. Jokainen saapi pitää myös kaulassaan riippuvan ristinsä ja kuolla kristittyinä. Hän tietää saavansa sormukset ja ristin heti ammittuaan ja eivät ne ammuttaessa piloille mene. Toisin on vaatteiden laita. Ne ovat riisuttava poikkeuksesta, jos ne eivät ole aivan kelvottomia rääsyjä. Vaatteisiin tulee reikä ammuttaessa ja vereentyvät ja muutenkin likaantuisivat telotetun kaatuessa kellariholvin lattialle. Jos vanki ei riisuudu, niin riisutaan hänet väkisin, jolloin myös piestään tottelemattomuudesta. Harvinaista on väkisin riisuminen, sillä kuolemaantuomitut alistuvat konemaisesti välttämättömyyden pakon edessä, nähdessään ettei mitään pelastuksen toivoa enään ole. —

Joskus on sattunut niinkin, että telotettavaksi tuodun vaatteet ja jalkineet ovat niin peräti kurjassa kunnossa, jotta pyöveli näkee ne aivan arvottomiksi. Sellaisia ryy-syläisiä pitää hän epärehellisinä ja luulee heidän vaihtaneen

vankilassa paremmat vaatekappaleet joittenkin toveriensa kelvottomiin ryysyihin ja siten «kavaltaneen» hänelle tulevat vaatekappaleet. Sellaisten kanssa ei hän tuhlaa ajastaan täyttä minuuttiakaan, vaan komentaa ryysyläisen suoraa päätä holvin perälle ja ampuu hänet kaikkine rääsyineen. Tavallisesti menee häneltä aikaa kunkin henkilön osalle keskimäärin noin kolme minuuttia. — Jos hän saisi pyövelinä työskennellä kaksi tuntia joka päivä, niin olisi hän parin vuoden kuluttua rikas mies. —

Sitten menee pyöveli koppiin ja arvostelee telotetun vaatteiden arvoa. Arvioidessaan ei hän käytä rahaa arvon mittana, sillä sen arvo laskee joka päivä, eikä siitä ole täysin selvillä muut kuin liikemiehet. Hän arvostelee jokaista vaatekappaletta, mietien montako naulaa leipää tai jauhoja sillä mahtaa saada. Leipän arvo vaatteiden arvoon verraten on pysynyt jotakuinkin samana, olipa rahan arvo laskenut miten paljon tahansa. Jos telotettavia on ollut useampia, toimittaa hän samanlaisen arvioimisen jokaisen vaatteiden kanssa, laittaa ne sitten sieviin myttyihin ja kulettaa ne illalla asuntoonsa. Asunnossaan hän vaimonsa kanssa arvioi ne uudelleen ja seuraavana aamuna on vaimo niitä torilla kaupittelemassa. Ennen kauppamaan käymistään hän kuitenkin tiedustaa leivänhinnan, jotta osaa pyytää kustakin vaate-esineestä sen hinnan rahassa, jonka on miehensä kanssa yhdessä arvioinut leipänaulojen mukaan.

Yöllä kuletetaan telotettujen ruumiit kellariholvista pois. Suuri umpinainen auto tulee vankilan pihaan. Kel-

lariholveista pihalle johtava kaksinkertainen ovi avataan ja sitä tietä kannetaan ruumiit yksi toisensa jälkeen autoon. Kellariholvin ovi suljetaan ja auto lähtee pihasta kulettaen ruumiit määrättyyn paikkaan, jossa on valmiiksi kaivettu kuoppa, johon ruumiit pudotetaan. Pari auton mukana olevaa miestä laskeutuu kuoppaan ja siirtää ruumiit kuopan toiseen laitaan, — jos niitä on useita, niin nostavat kolme päälletysten, — ja sitten lapioivat kuopan vastaiselta laidalta multaa ruumiiden päälle. Näin jatkuu hauta yhä pitemmäksi ja tilaa syntyy seuraavalla kertaa tuotaville ruumiille, samalla kun entiset tulevat peitettyiksi. Miehet ryömivät kuopasta ylös lapioineen, nousevat autoon, joka lähtee heti liikkeelle.

Kun telotettavana on vain tavallisia rikollisia, todistavat ne kaksi vartijaa, jotka seisovat holvissa rautaportaiden luona, pyövelin ilmoituksen tapahtuneesta telotuksesta. Mutta silloin kun telotetaan huomattavia valtiollisia vankeja, käypi vankilan päällikkö yhdessä tshekan valtuuttaman virkailijan kanssa tarkastamassa ruumiit ja toteaa telotuksen tapahtuneen.

Minkälainen ihminen on pyöveli?

Joku lukijoista on saattanut muodostaa hänestä aivan selkäpiitä karmivan kuvan. Ulkomuodoltaan ei hän kuitenkaan eroa tavallisesta vartijasta. Vanginvartija on hän arvoltaan ja puku on samanlainen kuin toisillakin, sekä sama kehno palkka. Sivutoimena on hänellä pyövelin tehtävä, vaikka se tuottaakin enemmän kuin vakinainen virka. Se on useiden vartijoiden mielestä varsin kadehdittava sivutoimi ja sen toimen ottajia olisi kyllä useam-

piakin. Pyövelin puutetta ei Venäjällä tule, vaikka telotettavia olisi kuinka paljon tahansa.

Pyövelin toimessa on useimmassa tapauksessa puolivillinä kasvanut siperialainen kasakka, jolle heimonsa ulkopuolelle kuuluneen ihmisen henki ei aikaisemminkaan suuria merkinnyt. Sotapalveluksessa ollessaan vakaantui hänen käsityksensä ihmishengen huokeahintaisuudesta. Päästyään sotapalveluksesta vapaaksi, vetää häntä kaupungin elämä salaperäisine sähkövaloineen ja muine mukavuuksineen voimakkaasti puoleensa ja hän tarjoutuu kaupungissa olevaan vankilaan vartijaksi. Siihen toimeen hän onkin kuin luotu ja tulee hyväksytyksi. Kun pyövelin virasta nousee kysymys, tarjoutuu hän tehtävään ja vankilan päällikkö katsoo hänet tarjokkaista sopivimmaksi. Kun hän on sitten perehtynyt pyövelin tehtäviin ja huomaa tästä toimesta saavansa suuremmat tulot kuin etukäteen osasi arvioidakaan ja kun hän samalla huomaa toisten kademielisyyden, tekee hän tehtävänsä niin täsmällisesti, ettei kenelläkään ole moitteen sijaa.

Milloinkaan hän ei vaivaa päätään sellaisilla ajatuksilla kuin, ovatko telotettavat syyllisiä tai syyttömiä. Eivät ne sellaiset asiat hänelle kuulu. Jos ovat syyttömiä siihen mistä tuomittiin kuolemaan, niin ovat tehneet jotakin muuta pahaa. Joka tapauksessa ovat eläneet aikansa, sillä eihän ihminen ilman ajattaan kuole. Jokaiselle se on elämisaika määrätty syntyessään sekä millä tavalla kunkin tulee kuolla. Jos hän ei telottaisi, niin telottaa joku toinen, sillä eihän kukaan voi kohtaloaan välttää.

Hän ei ole mikään pakana, vaan oikeuskoinen kris-

titty, vaikka ei lukea osaa. Kaulassaan kantaa hän hopeaista ristinmerkkiä ja asuntonsa seinällä on hänellä jumalankuva. Tosin ei niitä uskonnollisia menoja tule niin seurattua kuin pitäisi, mutta toisinaan voipi suorittaa pitemmänkin »pomiloimisen» samalla kertaa ja sillä tavalla hyvittää senkin, mitä on jäänyt rästiin. Muuten hän tuntee olevansa kuoleman herra kaikkiin niihin nähden, jotka kellarinholvin koppeihin kuletetaan, ja puolueettomana hän päästää heidän henkensä liitelemään sinne, missä heidän paikkansa on oleva. Heidän henkensä vaelluksen suuntaa arvostelee hän sen mukaan, kuinka kukin astuu kuolemaan. Niille, jotka ovat pelosta nääntymäisillään ja kauhusta aivan kiemurtelevat, luulee hän käyvän kovin kehnosti, kun taas niillä, jotka reippaasti astuvat holvin perälle, luulee hän olevan hyviä toiveita toisessa elämässä.

Vaikka pyöveli onkin puolivillinä kasvanut, niin ei hän silti ole valtiollisia mielipiteitäkään vailla. Elämä on opettanut politiikkaa ja kasvattanut hänelle valtiollisen vakaumuksen. Hänen vakaumuksensa mukaan on hallitus aina oikeassa, koska kerran sillä on valta ja voima. Kun hän palvelee hallitusta, tekee hän oikeen ja saapi siitä palkan. Jos taas lähtisi tekemään hallituksen tahtoa vastaan, menettelisi hän väärin ja saisi rangaistuksen. Se taas, että on olemassa hallituksen vastustajia sekä muita pahantekijöitä, kuuluu hänen käsityksensä mukaan aivan kiinteästi maailmanjärjestykseen. Toisin ei voisi ollakaan. Kun kerran sallimus on hänet johtanut pyöveliksi, niin täytyyhän telotettaviakin olla. — Hallitukseen

kuuluvana pitää hän myöskin vankilanpäällikköä, — ja toisinaan tuntuu hänestä itsestäänkin niinkuin hänkin olisi hallitukseen jollakin tavalla kuuluva ja vieläpä oikein jonkunmoinen varmuushaka.

Kommunismista ei hänellä ole minkäänäköistä selvää käsitystä, eikä hän luule sitä monella muullakaan olevan. Ne puhujat, joita hän on joskus sattumalta joutunut kuuntelemaan, ovat tietenkin siitä selvillä, mutta he puhuivatkin niin syvällistä viisautta, ettei hän siitä ymmärtänyt paljon mitään. Eikä hän tunne erikoista haluaakaan sellaisten asioiden selville saamiseen. Mieltikööt niitä ne, jotka niitä ymmärtävät ja joille ne kuuluvat. Hän kyllä puolestaan hoitaa oman virkansa. —

Tämä kuvaus ei tietenkään sovellu kaikkiin Venäjällä toimiviin pyöveleihin, eivätkä myöskään kaikki telotuspaikat ole samallaisia, kuin mitä tässä on esitetty. Paljon kehnompia ja epäsiistimpiä ovat useimmat telotuskomerot ja mahdollisesti saattaa olla paljon alemmalla kehitysteella olevia pyöveleitäkin, kuin mitä edellä on kuvattu. — Mutta nyt seuraamme rosvoa ja taskuvarasta, jotka edellisessä luvussa jäivät miliisin huostaan.

Kun rosvo ja taskuvaras vietiin miliisikamarille, otettiin heidät heti kuulusteltaviksi. Rosvoa kuulusteltiin ensin ja laaditusta pöytäkirjasta saadaan seuraavat tiedot:

Hänen nimensä on Jegor Korshakoff, kotoisin Samaran kuvernementistä, talonpojanpoika. Suorittanut sotapalveluksen, josta vapautettiin kaksi kuukautta takaperin.

Sen jälkeen jäi oleskelemaan Pietariin, ollen työttömänä kaiken ajan ja elätellyt itseään miten milloinkin. Nälän ahdistamana ryhtyi rosvoksi. Torilla ollessaan oli nähnyt erään naisen kukkarossa paljon seteleitä, kun tämä maksoi ostoksiaan. Samalla huomasi hänen sormissaan sormuksia. Nopeasti teki päätöksen murhatakseen ja ryöstääkseen naisen. Seurasi tätä Sadovaja-kadulle, jossa nainen kääntyi eräästä portista sisälle. Hän hyökkäsi naisen kimppuun porttikäytävässä, iskien häntä veitsellään kaulaan. Kun nainen tupertui maahan, otti hän tämän rahakukkaron ja yritti vetää sormuksia sormista. Kun ne olivat lujassa ja koska oli pelättävä, että porttikäytävään saattoi piankin tulla ihmisiä, ei hänellä ollut aikaa niitä ryhtyä pois yrittämään, vaan leikkasi käden kalvosimesta, kääräsi sen nenäliinaansa, pisti taskuunsa ja poistui nopeasti. Käveltyään vähän matkaa alkoi hän juosta Mihailovskin torille ja nousi siellä raitiovaunuun. Eräs mies seurasi häntä ja luuli hän tätä taskuvarkaaksi. Mies kulki hänen jälessään ja kun hänen piti konduktöörille antaa piletistä raha, kopeloi mies luultavasti hänen taskuaan, koska kohta alkoi ulvoa, että tällä miehellä on taskussa ihmisen käsi. Hän poistui vaunusta ja alkoi juosta yli Marskentän kunnes Pavlovskin kasarmin kohdalla hänet pysäytti eräs vartijasotilas. Korshakoffin pövitaskusta löytyi ryöstetty rahakukkaro ja rahoista ilmoitti olevan pois ainoastaan sen verran, mitä meni raitiovaunumaksuun. Takin ulkotaskussa oli murhatun naisen käsi. Kun nämä sekä kaikki hänen paperinsa oli otettu pois, siirrettiin hänet koppiin.

Vähää ennen oli tehty miliisilaitokselle ilmoitus, että

Sadovaja-kadun varrelta eräästä talon porttikäytävästä oli löydetty nainen murhattuna, joka heti tunnettiin samassa talossa asuvaksi, erään elintarvekomisariaatissa palvelevan virkamiehen vaimoksi.

Kun rosvoa vangittaessa ihmiset puhuivat jo arvioltaan, että rosvo oli voinut tekonsa tehdä jossakin porttikäytävässä, niin johtui se siitä, että niinä aikoina tapahtui talojen porttikäytävissä joka päivä ryöstöjä ja murhia. Miliisi osottautui voimattomaksi ja vasta sitten kun oli järjestetty sotilaskomennuskunnat lähes jokaiseen kaupunginosaan, saivat nämä monien kiivaiden otteluiden jälkeen rosvojen vallan murretuksi ja ryöstöt sekä rosvoilun vähenemään.

Taskuvaras oli miliisilaitokselle ennestään tuttu. Hänen nimensä oli Dmitri Kiisseloff. Kaksi kertaa jo aikaisemmin oli rangaistu varkaudesta. Pietarista hän oli kotoisin, mutta toisinaan oli oleskellut pitkät ajat Moskovassa. Kun siellä alkoi saada miliisit kintereilleen, niin laputti Pietariin, kunnes taas jonkun kuukauden kuluttua siirtyi Moskovaan jatkamaan ammattiaan. Häntä oli epäilty useista varkauksista ja etsiville olikin jo annettu määräys hänen vangitsemisestaan ja kun hän nyt joutui itse teosta kiinni, tutkitaan häntä samalla niistä epäillyistäkin varkauksista.

Häneltä tavatun lompakon ja rahakukkaron hän tunnusti varastaneensa ja pitemmittä mutkitta tuli hän täten todistetuksi kahteen varkauteen syylliseksi. Vaimo, joka sai kukkaronsa ja samoin lompakkonsa saanut mies vaativat hänelle ankarinta rangaistusta.

Tutkittaessa hänen taskujaan, huomasivat tutkijat hänen nenäliinassaan verisiä sormen jälkiä. Kun hänen sormissaan ei ollut minkäänlaisia haavoja, alettiin häneltä tiukata, mistä nenäliinaan on veriset sormien jälet syntyneet. Kiisseloff mietti hetken, puhuuko totuuden ja arveli, että ilmoittaessaan itsensä rosvon ilmiantajaksi hän saattaa nostaa omaa asemataan ja siksi antoi asiasta seuraavan selityksen.

»Raitiovaunussa ollessani huomasin eräällä miehellä olevan taskussaan jotain salaperäistä ja kamala aavistus syntyi minussa. En saanut rauhaa, ennenkuin pistin käteni hänen taskuunsa tutkiakseni mitä hänellä mahtoi olla. Tunsin hänen taskussaan ihmisen käden. Heti ilmoitin asian vaunussa oleville ihmisille. Rosvo hyppäsi vaunusta alas ja lähti juoksemaan, mutta kun vaunu pysäytettiin ja lähdettiin häntä takaa ajamaan, niin saatiin kiinni Pavlovskin kasarmin luona. Taskua koettaessa vereentyivät sormeni, jotka pyyhin nenäliinaani. Ilman minua ei rosvo olisi joutunut kiinni.»

»Lienee ainoa hyvätyö sinulta rosvon ilmiantaminen, mutta sanoppa suoraan, mitä luulit rosvon taskussa olleen, kun kätesi sinne pistit. Aavistuksista puhuminen on sinulta joutavaa. Et sinä kenenkään taskuun ole kättäsi pistänyt niin löyhillä perusteilla. Puhu suoraan, sillä kun osan olet ilmoittanut, niin otamme sinulta lopunkin ulos, lausui tutkinnon pitäjä.

Kiisseloff vakuutti puhuneensa totta, mutta kun tutkinnon pitäjä lausui uudelleen epäilyksensä hänen selitykseensä nähden ja vakuutti, ettei siihen tulla tyyty-

mään, vaan totuus otetaan häneltä joka tapauksessa, katsoi hän lopulta viisaammaksi kertoa, mitä hän luuli rosvon taskussa olevan, seuraavasti:

Aamulla kävellessäni Sadovaja-kadulla, näin muutaman miehen seisovan erään kultasepäni liikkeen näyteikkunan edessä. Ikkunasta näkyi erikokoisia hopealusikoita ja muita hopea- ja kultaesineitä. Mies katseli esineitä hylkävällä silmäyksin ja koska hänen vaatteistaan jo voin päätellä, ettei hän ostamaan niitä kykene, niin arvelin hänen siinä suunnittelevan ryöstöä. Kävelin hänen ohitseensa pari kertaa ja kun mies yhä vaan tähysteli, tulin vakuutetuksi, että hän aikoo niitä esineitä anastaa. Tulin siinä tarkastaneeksi miehen niin, että sen vastakin tunnen.

Kävelin sitten pitkät ajat keskikaupungilla ja lopulta siirryin Mihailovskin torille raitiovaunun pysäkin lähelle.

Kohta huomaan saman miehen kovasti juoksevan tavoittaakseen raitiovaunun ja juostessaan painavan kädellään oikeanpuolista taskuaan. Arvelin heti, että hän on saanut rohkeita rosvoja mukaansa ja on yksissä neuvoihin toisten kanssa ryöstänyt tuon kultasepäni liikkeen. Samalla arvelin hänellä olevan ulkotaskussaan joitakin hopea- tai kultaesineitä ja tietenkin myös povitaskuissa. Päätin siis tasata hänen kanssaan osan saaliista ja nousin hänen perässään raitiovaunuun. Arvelin myöskin, että vaikka hän huomaisikin ulkotaskunsa tyhjenneen, ei hän uskaltaisi nostaa metakkaa kiinnijoutumisen pelosta.

Mies suojeli taskuaan pitkän aikaa, vaan lopulta siirsi kätensä pois taskun päältä. Samassa pistin käteni hänen taskuunsa. Hämmästykseni oli aivan kuvaamaton. —

Arvoesineiden sijasta sain käteeni ihmisen käden. — Nenäliinan läpi tunsin sen niin selvästi, ettei ollut epäilemisen varaa. Jouduin kauhun valtaan, sillä mies tuntui minusta kamalalta, — aivan kuin satujen noidalta, joka syöpi ruumiita. Mieleenikään ei juolahtanut, että hän olisi sormusten vuoksi ryöstänyt käden. Kauhuntunteen valtaamana, tarkemmin harkitsematta ilmoitin asian vauvussa oleville ihmisille. — Tämä on asiassa selvä totuus.»

»No nyt sinä puhuit totuuden», sanoi tutkinnon pitäjä, »kunhan annat niistä varkauksista, joista sinua epäillään, yhtä totuudenmukaiset tiedot, niin säästät ruumisraukaksi pahemmilta seurauksilta.»

Kaikkiin muihin varkauksiin, joihin hänen osallisuuttaan oli epäilty, kielsi hän jyrkästi osallisuutensa ja hänet siirrettiin koppiin. Seuraavana aamuna hänet sekä Korshakoff kuletettiin tutkintovankilaan vahvasti vartioituina. Matkalla he huomasivat toisensa ja kumpikin silmäsi toistaan erilaisin tuntein. Korshakoff piti taskuvarasta onnettomuutensa syynä ja taskuvaras taas ajatteli rosvon ilmiantamisen ainakin osittain keventävän hänen pienistä rikoksistaan tulevaa rangaistusta. —

Korshakoffin ja Kiisseloffin asiat olivat oikeuden käsiteltävänä samana päivänä. Ensimmäin käsiteltiin Korshakoffin asia. Kun tutkintopöytäkirja oli luettu ja syytetty myönsi sen asianmukaisesti tehdyksi, aloitti oikeuden puheenjohtaja syytetyn kanssa seuraavan keskustelun:

»Olet kuulustelussa ilmoittanut työttömyydestä johtuvan

nälän pakottaneen sinut ryöstömurhan tekoon, mutta miksi et heti sotapalveluksesta päästyäsi matkustanut kotikylääsi, vaan jäit Pietariin? Olisithan saanut vapaa-
lipun matkaa varten.»

»Kotikyläni on rauniona. Sinne ei ollut menemistä.»

»Miten kotikyläsi raunioksi meni?»

»Kotikyläni joutui taistelulinjalle. Denikinin joukot olivat muodostaneet rintamansa kotikylääni sekä sen kahden puolen. Meidän tykistön tuli ohjattiin kylään. Rakennukset ammuttiin hajalle ja ne syttyivät tuleen, palaen poroksi, niin ettei yhtäkään rakennusta jäänyt. Osa kylän väestä oli paennut kylästä ennen pommitusta, mutta suurin osa oli jäänyt kylään, suojelemaan omaisuuttaan Denikinin joukon ryöstöltä. Näistä tuhoutui enemmistö pommituksessa. Rakennuksien sortuessa jäi ihmisiä huoneisiin ja paloivat rakennuksien mukana. Suurien tykkien luodit räjähtäessään maahan pudotessa, murskasivat lähelle sattuneet ihmiset aivan muodottomiksi riekaleiksi. Kymmeniä kylän asukkaita katosi sillä tavalla jäljettömiin. Kylän rauniot valloitetuamme ja siinä kaksi päivää viivyytyämme kaivoin kotini raunioista äitini ja kahden sisareni hiiltyneet jäännökset. Isäni ruumista ei löytynyt. Oli kaiketi joutunut räjähtävän tykinluodin lähelle ja siten hävinnyt olemattomiin. Denikinin joukot veivät perääntyessään kylän hevoset sekä karjan. Henkiin jääneet asukkaat jäivät taivasalle, tyhjin käsin, ilman ruokaa tai muuta omaisuutta ja olivat pakotetut turvaantumaan lähikyliin. Tämä on syynä, miksi en matkustanut kotikylääni. Ei ollut sinne menemistä

tyhjin käsin. Ensin olisi täytynyt saada varoja kasaan ja siksi jäin Pietariin.»

»Olisit ilmoittautunut työpörssiin.»

»Ilmoittauduin sinne heti sotapalveluksesta päästyäni, vaan eipä sieltäkään työpaikkaa löytynyt.»

»Tiedustelitko yksityisesti työpaikkaa?»

»Ensi viikon kuljin yhtäpäätä joka päivä tehtaalta toiselle, mutta kaikki tiedustelut raukesivat turhaan.»

»Miten olet voinut elää työttömänä kaksi kuukautta?»

»Kaksi viikkoa tulin toimeen myymällä niitä vaateseineitä, joita olin sotapalveluksessa ollessani säästännyt. Kenkäni olivat lähes uudet ja kun ne vaihdoin vanhempiin, sain silläkin tavalla muutaman päivän leivän. — Sit- ten täytyi heittäytyä rosvoksi.» —

»Mitä rosvoilit?»

»Murtauduin eräänä yönä erään toverini kanssa Troitskaja kadun varrella olevaan myymälään. Sieltä saimme ruoka- tarpeita niin paljon, että riitti siihen saakka kun naisen ryöstömurhasta jouduin kiinni.»

»Kuka oli toverinasi siinä myymälän ryöstössä?»

»Ivan Jakoleff, joka kaksi viikkoa myöhemmin joutui toisesta ryöstöstä kiinni, ja kuten olen kuullut, on jo am- muttu.»

»Mitä ruokatavaraa saitte siitä myymälästä?»

»Leipää, silliä ja vähän makkaraa, sekä noin neljän naulan verran sokeria mieheen. Rahat sekä arvokkaimmat tavaransa oli kauppias kaiketi illalla siirtänyt asun- toonsa.»

»Miten sinulla piisasi niin kauan ne ryöstetyt ruokatar-

peet, kun Jakoleff jo kahden viikon kuluttua oli toisessa ryöstössä osallisena?»

»Jakoleffilla oli suuri perhe, mutta minulla ei ollut muuta kuin itseni —.»

Otettiin sitte tarkka selvä ryöstetystä myymälästä, jonka jälkeen puheenjohtaja tiedusteli, onko syytetty ottanut osaa muihin ryöstöihin ja kun syytetty vastasi kieltävästi, kysyi oikeuden puheenjohtaja:

»Otitko huomioon ryöstömurhaa suunnitellessasi, että siitä saattaa seurata sinulle kuolemanrangaistus?»

»Otin sen yhtä vakavasti huomioon, kuin rintamataisteluun lähtiessä. Kuoleman vaaran näin aivan selvästi —.»

»Miksi vertaat rosvoretkelle lähtöä rintamataisteluun?»

»Kuoleman vaaran vuoksi vaan. Hyökkäykseen lähtiessä rintamalla uhkasi kuolema, jos peräytyy, taikka menee eteenpäin. Perääntyessä ampuvat jälessä tulevat poliittiset komissaarit ja eteenpäin mennessä oli joka askeleella vaara saada vihollisen luodista surmansa. Henkensä säilyttämisen mahdollisuus oli kovin pieni. Kun kävelin sen naisen jälessä ryöstösuunnitelmaa toteuttaakseni, tuntui aivan kuin olisin ollut rintamalla hyökkäysketjussa. Ajattelin: Jos peräännyin suunnitelmastani, tappaa nälkä, jos yritän sitä toteuttaa, on yhtä suuri mahdollisuus joutua kiinni ja tulla ammutuksi, kuin että siinä onnistun. Ei ollut muuta valikoimisen väraa, vaan täytyi yrittää.»

»Etkö tunne nyt katuvasi sitä tekoasi?»

»Miksiä se katumalla tulisi? Mikä on tehty, se sellaisena

pysyy. Ja koska en muuta elämisen keinoa sillä kertaa keksinyt, niin oli tehtävä niinkuin tein.»

»Mutta etkö tunne sitä tekoasi kamalan raa'aksi?»

»Kun ensikerran rintamalla ollessani näin muodottomiksi ruhjottuja ruumiita ja silvottuja ihmisten raajoja, vaikutti se pöyristyttävästi. Kun ensimmäisen ihmisen pistinelläni lävistin, niin seuraavana yönä näin hänen tuskasta vääristyneet kasvonsa unissani. Mutta vähitellen siihen tottui. — Ja sen jälkeen, kun kotini raunioista kaivoin äitini ja sisarteni hiiltyneet jäännökset, en ole minkäänlaista sääliä ketään kohtaan tuntenut. Tappaminen oli ammattini ja tarkasti aina tähtäsin ja sääliittä pistin ja mitä enemmän sain murhattua, sitä rauhallisemmaksi tunsin mieleni.»

»Mutta eihän rintamalla oloa ja naisen murhaamista porttikäytävässä voi verrata toisiinsa.»

»Mikä ero niillä sitten mahtaa olla, jos kerran samanlainen pakko ajaa kumpaankin?»

Oikeuden jäsenet ravistelivat kuulemansa johdosta päättään ja pitivät Korshakoffia paatuneimpaa rosvena, mitä tähän saakka olivat joutuneet tuomitsemaan. Korshakoff kuletettiin pois oikeushuoneesta ja oikeus alkoi neuvotella päätöksen tekoa.

Kauan ei päätöksen teossa mennytkään aikaa. Ainoastaan yksi oikeuden jäsenistä vastusti kuolemanrangaistusta, väittäen, että syytetty ei ole täysin normaali vaan on sielullisesti sairas, ja että on aivan todennäköistä, jotta rikoksen tekoon on johtanut kurjuus ja nälkä. Hänen väitteidensä johdosta huomauttivat toiset, että ryöstö-

murha on ollut häneltä harkittu teko ja järkevästi hän on puhunut ja selostanut tekonsa sekä esiintynyt mitä kylmimmällä kyynillisyydellä. — Jos puute ja nälkä katsotaan lieventäväksi seikaksi rosvoille, niin silloin ei heitä voida ketään ankarasti tuomita. Jokainenhan heistä on sanonut olevansa kurjuuden uhri ja edelleen tulevat niin sanomaan. — Tämän tapaisen sananvaihdon jälkeen päätti oikeus julistaa hänelle kuolemantuomion, joka tuomio on pantava täytäntöön kahdenkymmenenneljän tunnin kuluttua tuomion julistamisesta lukien. Syytetty tuotiin oikeushuoneeseen ja ilmoitettiin hänelle tuomio.

Korshakoff kuunteli tuomion aivan kuin tunnetun asian. Kasvojen väri ei vaihtunut eikä muutenkaan hän millään tavalla osoittanut erikoisempaa mielenkiintoa kuulemaansa tuomioon. Oikeuden puheenjohtaja vilkasi kelloaan ja huomautti vartijoille tuomion täytäntöönpanoajasta. Vankilan päällikölle päätettiin lähettää vielä tänään ote oikeuden päätöksestä. Tämän jälkeen lähtivät vartijat kulettamaan Korshakoffia vankilaan.

Kiisseloffin juttu päättyi nopeasti. Hän oli tutkintovankina ollessaan tunnustanut useihin epäiltyihin varkauksiin itsensä syylliseksi ja katsoen siihen, että häntä oli jo aikaisemmin kahdesti rangaistu, pitivät oikeuden jäsenet häntä sellaisena parantumattomana hylkynä, jolle, jos kenelle, on kuolemantuomio paikallaan. Kun tuomio julistettiin, alkoi Kiisseloff itkeä ja rukoilla armoa, mutta vartijat kävivät häneen käsiksi ja kuljettivat pois. Tämän jälkeen ottivat oikeuden jäsenet kahden tunnin päivällisloman ja läksivät ruokailemaan.

Kysymykseen, miten Korshakoff kuoli, vastasi pyöveli:

»Niin kuoli, kuin oikea ihminen. Kun kehoitin riisumaan vaatteensa, niin tyyneesti ja viivyttelämättä riisuutui. Päälyysvaatteensa jätettyään kopin penkille sanoi: »Et niistä paljoa hyödy, kehoja ovat.» Olisi alusvaatteensakin siinä riisunut, mutta kun olivat kovin likaiset ja muutenkin kehnot, niin annoin ne jäädä ylle. Käveli sitten tyyneesti holvin perälle, — ja kun käskin kääntymään selin, niin vastasi: Kyllä voin sinua silmiinkin katsella, mutta muista tähdätä hyvin; jos haavoitat, niin kimppuusi saat —. — Minäkö haavoittaisin, ajattelin, — ja kun laukasin —, siihen kaatui, — eikä yksikään jäsen enään värähtänyt. Sellaisia ihmisiä auttaa pois elämästä aivan mielihyvällä. Jos en olisi tietänyt hänen olleen rosvon, niin olisin häntä pitänyt mitä parhaimpana ihmisenä.»

»Mitenkä Kiisseloff otti kuoleman vastaan?»

»Kurjasti otti. Oikeus antaa kaksikymmentä neljä tuntia valmistusaikaa kuolemaa varten. Jo luulisi siinä ajassa ennättävän valmistua, vaikka ei ennen olisi sellaisia asioita koskaan ajatellut, — mutta eikös mitä! Kun avaan kopin oven ja käsken riisumaan vaatteensa, niin itkee ja tuhisee sekä kieltäytyy, aivan kuin huonosti kasvatettu kakara. Sanoin: Siinä tapauksessa riisun sinut väkisin ja samalla pehmitän nahkasi niin, että sen vielä helvetissäkin muistat. Se auttoi, ja ryhtyi riisuutumaan, mutta viivytteli ja vitkasteli. Vihdoinkin sai vaatteet yltään, vaan ei kopista ulos lähtenyt ilman taluttamatta. Kun sitten holvin perille meni ja Korshakoffin ruumiin siinä näki, niin värisi kuin vilutautinen, vinkui ja ulisi kuin eläin,

eikä seisovillaan tahtonut pysyä seinään nojaamallaakaan. Siihen sitten retkahti, kun ammuin. Jos kehnosti lie elänyt, niin kurjasti myös kuoli!»

»Taisi olla hänellä hyvät vaatteet?»

»Hyvät olivat. Oikeat herrasvaatteet. Varastamalla lienee ne hankkinut, mutta minulle ne kuuluivat rebellisenä palkkana. Eräälle tunnetulle virastoapulaiselle ne päällysvaatteet möin ja hyvät rahat sain. Kelpaa niitä nyt paremmanikin miehen pitää —.»

KOVAN KOHTALON MIES.

Ville Tompuri oli hän nimeltään ja kirvesmies ammatiltaan. Kansalaissotaan otti osaa tavallisena rivimiehenä ja sodan loputtua joutui vangiksi. Saksalaiset anastivat hänen kellonsa ja rahansa sekä hyvät saappaansa, jotka hän syksyllä oli suutarilla teettänyt ja vasta rintamalle lähtiessään jalkoihinsa vetänyt —. Samoin kävi takin ja housujen. Nekin oli aivan kelvottomiin vaihdettava. Ryysyisenä ja rikkinäiset kengänrajat jalassa hänet kuljetettiin Tammisaaren vankileirille. Hyvältä tuntui kuitenkin, kun sai henkensä säilymään, sillä monet menettivät senkin.

Vankileirillä olo oli myöskin hengenvaarallista. Eipä tietänyt aamusilla ylösnoustessaan, säilyykö hengissä iltaan asti. Kaiken epävarmuuden lisäksi ahdisti joka päivä yhäti kestävä nälkä. Kuolema korjasi joka vuorokausi runsaan saaliin vankien joukosta ja häneenkin alkoi yhä varmemmaksi vakaantua sellainen käsitys, että kuoleman saaliiksi joutuu, jos ei pakenemaan pääse. Yhtenään se pakoajatus aivoissa kiersi ja monenmoisia suunnitelmia syntyi, mutta mieltipä miten tahansa, niin ei päässyt toteuttamisen alkuun.

Mutta kerran sattui tilaisuus. Hänet oli määrätty eräit-

ten toisten kanssa kuolleita hautaan kuljettamaan. Takaisin tullessa oli vetäytynyt toisista hiukan sivulle ja huomattuaan vartijan katselevan toiselle taholle, heittäytyi hän mättään taakse vatsalleen. Toiset jatkoivat matkaansa edelleen, eivätkä vartijatkaan siinä kävellessään lukeneet vankeja. Vasta leirin portilla heille selvisi, että yksi oli poissa.

Jäätyään joukosta otti Tompuri huomioon, että leirin portilla hänet huomataan pois jääneeksi ja täältäpäin häntä lähtevät etsimään. Siksi hän suunnitteli pakomatkinsa ensialuksi leirin vastaiselle puolelle. Heti kun toiset olivat menneet näkymättömiin, läksi hän juoksemaan vasempaan ja juostuaan noin kilometrin verran, kääntyi samaan suuntaan kuin toisetkin menivät. Juostuaan sitten tähän suuntaan tunnin verran yhtäpäätä, arveli hän olevansa noin kuuden tai seitsemän kilometrin päässä leiristä ja aivan vastaisella suunnalla. Nyt hän levähti, sillä pitemmälle ei jaksanut yhtäpäätä juosta. Raajat vapisivat jo tästäkin ponnistuksesta ja hengästytti kauhasti. Voimat olivat leirillä ollessa hupenneet kovin vähiksi.

Levättyään kymmenisen minuuttia suuntasi hän matkansa yhä etemmäksi leiriltä ja eräiden aukioitten paikkojen yli käveltyään pääsi metsäisiin seutuihin ja nyt alkoi ohjata kulkuaan itää kohti. Jonkun tunnin käveltyään tuli maantielle ja sen viertä asteli, ollen samalla varuillaan, että vastaantulevat eivät huomaisi, vaan ennäittäisi ennenkuin he huomaavat vetäytyä metsään. Kylät hän kiersi säännöllisesti ja näin jatkoi matkaansa

pienin levähdyshetkin seuraavaan aamuun asti. Auringon noustessa hän etsi sopivan paikan, johon kävi lepäämään, sillä voimat olivat nyt aivan lopussa. Nukuttuaan siinä iltapuoleen, heräsi hän kauheaan nälkään.

Kylästä kuului ääniä ja hän mietti, uskaltaisiko poiketa johonkin mökkiin pyytämään ruokaa? Kun olisi edes vähänkin rahaa, voisi reilummin mennä, mutta jos lähtee pyytämään ruokaa ja näin risaisissa vaatteissa, niin arvaavat vankileiriltä karanneeksi. Mutta eihän Venäjälle asti jaksaa syömättäkään mennä, vaan kuolema tapaa sitä ennen, jos ei välillä ruokaa saa. — Näin miettien päätti lähteä kylään.

Erväältä korkeammalta paikalta hän tarkasteli kylää. Se oli suuri kylä, mutta hänelle tuntematon. Kaukana kylän laidassa näki hän pienen mökin ja siihen hän päätti mennä.

Kierrettyään pitkin metsää meni hän mökkiin. Sisällä oli vanha mummo ja keski-ikäinen vaimo. Tervehdittyään pyysi hän ruokaa, ilmoittaen samalla, ettei hänellä rahaa sen maksuun ole, mutta nälkä käskyy pyytämään. Mummo tiedusteli, mistä kaukaa vieras on, johon tämä selittää olevansa Kotkasta ja matkalla Viipuriin.

Keski-ikäinen vaimo ei kysele mitään, sanoi vain: »Eipä ole ruuasta paljon puhetta.» Lupaa kuitenkin panna perunoita kiehumaan ja alkaa laittaa tulta takkaan. Tompuri jää istumaan ja odottamaan perunain keittämistä.

Ei mummokaan enää kysele, vaan on vaipunut omiin mietteisiinsä. Vihdoin virkkaa: »Siellä vankileirillä ne on miehet tästäkin mökistä. Tyttäreni kävi viime viikolla

heitä katsomassa ja evästä viemässä ja elossa silloin vielä olivat. Saa nähdä tullevatko hengissä sieltä.»

Tompuri huomasi mummon puheesta ja heidän vaite-
laisuudesta, että he arvelevat hänen olevan karkulaisen
ja niin ollen ei hänkään juttua jatkanut. Kypsyivät ne
perunatkin viimein ja kun emäntä niitä vatiin kaatoi ja sen
pöydälle nosti, ei hän voinut enään odottaa käskyä,
vaan siirtyi pöydän viereen höyryävien perunoiden
kimppuun. Vielä haki emäntä suolaisia särkiä ja kap-
paleen jotakin sekaleipää sekä vähän kuorittua maitoa.
Se oli ateria, jonka veroista ei voinut etukäteer unek-
siakaan —.

Syötyään vatsansa täyteen, kysyi hän kylän nimeä.
Samalla kun mummo sen ilmoitti, niin samalla myös jatkoi:
»Älkää nyt kenellekään sanoko Kotkasta tulevanne, sillä
eihän kukaan ihminen Kotkasta Viipuriin tämän kautta
kulje. Viipuriin mennäksenne tulee teidän poiketa koko-
naan tältä tieltä», ja mummo läksi ulos matkasuuntaa
neuvomaan. Sanottuaan hyvästit ja kiiteltyään ruuasta,
läksi hän mummon ohjauksen mukaan läpi metsien ja
yli mäkien vaeltamaan, kunnes tapasi mummon neuvoman
maantien, jonka reunamalla jatkoi matkaansa, kiertäen
kylien seudut. — Kaksi vuorokautta kulettuaan muutaman
tunnin lepoajan vietettyään välillä, saapui hän Muolaan
pitäjään.

Kiertäessään erästä kylää, huomasi hän metsässä edel-
lään erään miehen, jota tarkasteltuaan teki sellaisen johto-
päätelmän, että tämäkin on pakolainen. Kun olivat kylän
sivuuttaneet ja edellä kulkija kääntyi maantielle, tuli

hän vakuutetuksi tämän varovaisista liikkeistä tavanneensa matkatoverin —, ja ilmaisi itsensä hänelle.

Nyt oli matkan jatkaminen hauskempaa, kun heitä oli kaksi. Tämä toveri oli karannut Lappeenrannan vankilasta ja Venäjälle piti matka, kuten hänenkin. Toveri oli saanut läheiltä Viipuria eräästä tunnetusta torpasta hiukan rahaa, joten nyt voivat mennä johonkin kylänlaidassa olevaan mökkiin ja pyytää ruokaa reilusti maksua vastaan. Sen he tekivätkin seuraavan kylän loppupäässä, mutta siihen ateriaan, vaikka se olikin laihanpuoleinen, menivätkin toverin rahat kaikki —. Tällä syönnillä päätettiin jaksaa kävellä Venäjälle saakka. Rajakyliin ei ollut hyvä pistäytyä, vaan täytyi ne kaikki kiertää.

Toverukset jatkoivat matkaansa koko seuraavan yön ja lyhyin levähdyshetkin vielä aamupuolen päivää. Iltapuolella kävivät auringonpaisteiselle mäenrinteelle lepäämään ja ensi yönä piti sitten kulkea Rajajoen yli. Nukkuivat siinä iltaan asti ja nälkäisinä sekä jalat hirveästi kipeinä heräsivät vihdoin. Aurinko teki juuri laskuun ja sen mukaan tekivät matkasuunnitelmansa, lähtien katkaisemaan viimeistä taipaletta.

Yöllä kiertäessään erästä kylää, ryömivät he muutamalle pellolle, johon oli kylvetty perunoita, ja kaivoivat käsiin niitä ylös mullasta. Pieniä ne olivat ja harvaksen istutettu. Pitkän aikaa saivat sormineen kaivella ennenkuin kymmenkunnan kumpikin löysi. Painautuivat sitten taas metsään ja pyyhittyään multaa perunasta takkinsa liepeeseen, syödä rouskuttelivat kaikkine kuorineen —. Onni oli myötäinen, sillä vartijoita näkemättä saapuivat

aamuyöstä Rajajoelle, jonka yli kahlattuaan vetäytyivät Venäjänpuoleiselle rannalle puiden suojaan lepäämään. Jännitys oli lauennut, ja kumpikin tunsi nyt olevansa kauhean väsynyt, mutta mieli oli virkeä. Kumpainkin tunsi nyt olevansa vapaa ja vapaassa maassa. Se oli tunnelma, jota ei voi sanoilla kuvata, ja jonkavertaista ei voi kukaan muu tuntea, kuin vankilasta karannut ja kovia kokenut vanki —.

Levätessään he haastelivat ja haaveilivat tulevaisuudesta. Luokkasota ja vankilakärsimykset sekä matkan vaikeat tuntuivat nyt kuin pahalta unelta. Ellei olisi ollut kauhea nälkä ja jalat niin kovasti kipeät, niin siinä sitä olisi haaveiltu kauemminkin. Kumpaisellakin oli mitä kauneimmat käsitykset ja mielikuvat työväen valtakunnasta. Kun päästään vaan töihin ja kahdeksan tuntia päivässä työskennellään, niin minkäänlaista puutetta eikä elämänmurhetta ole. Ei ole työttömyyden pelkoa, eikä pomojen mielivaltaa. Jokainen työskentelee voimiensa mukaan ja työntulokset riittävät kaikille, kun ei ole kapitalisteja riistämässä eikä elätettävänä. Tuollaisia ajatuksia he toisilleen tulkitsivat ja kumpikin tunsi, että tuon joen toiselle puolelle he eivät ennen palaa, ennenkuin sielläkin on voimassa samanlainen työväenvalta kuin Venäjällä. Kunpahan nyt löytäisi vartijan, jolle itsensä ilmoittaisi ja pääsisi siten ihmisten ilmoille ja saisi syödäkseen oikein ravitsevaa ruokaa —.

Lähtivät sitten hiljalleen liikkeelle kipeine jalkoineen ja tähystelivät vartijoita, vaan epä niitä näkynyt. Vähän aikaa joelta ylöspäin käveltyään päättivät kul-

kea lähellä joenvartta, jotta sitten pikemmin tapaisivat vartijat.

Puolisen tuntia käveltyään heidät yllätti vartija aivan heidän huomaamattaan. He pysähtyivät ja vartija tuli heidän luokseen, aivan vihan vimmassa. Kohta saapui toinenkin ja tämä alkoi tarkastella heidän taskujaan, toisen pidellessä kivääriään sillä tavalla, että on valmis heti ampumaan, jos tarkastettavat tekevät pienimmänkin vastustavan eleen.

Lappeenrannasta tullut toveri osasi muutaman sanan venettä ja koetti selittää sanoin sekä elein mitä he ovat miehiään, mutta selostus ei näkynyt tehneen minkäänlaista vaikutusta. Näytti siltä kuin vartijat olisivat muuttuneet entistä tylymmiksi, kun eivät heidän taskuistaan mitään löytäneet. Komensivat kävelemään edellään pitkin joen vartta ja kiiruhtivat yhtäpäätä. Kun he koettivat selittää jalkojensa kipeyttä, näyttivät vartijat kivääriään ja sitä armottomammin kiiruhtivat.

Näin jatkettiin matkaa noin nelisen kilometriä, kunnes saavuttiin erään rakennuksen luo. Se oli kaikesti joku vartioasema. Siellä heidät vietiin huoneeseen ja joku päällikkö teki heille joitakin kysymyksiä, mutta kun eivät kieltä ymmärtäneet, niin kuulustelusta ei syntynyt mitään. Koettivat siinä selittää nälkänsä ja pyysivät leipää, vaan kukaan ei ollut heidän nälästään tietävinään, olisivatpa sitä selittäneet millä tavalla tahansa.

Vähän ajan kuluttua lähdettiin heitä kulettamaan yhä eteenpäin ja käveltyään parisen tuntia, joutuivat he kylään, jossa heidät taas vietiin erääseen taloon ja siellä tapasivat

suomalaisia vartijoita. Saapui siihen sitten suomea puhuva päällikkö, joka teki heille varsin tiukkoja kysymyksiä ja vaikka he selittivät komppanian päällikön ja pataljoonan päällikön nimet, sekä missä he Suomessa taistelivat, — ja miten joutuivat vangiksi, — ja miten pääsivät pakenemaan, pysyi päällikkö yhtä tönkeän tylynä ja epäluuloisena.

Valittivat sitten nälkäänsä ja pyysivät leipää, mutta päällikkö ilmoitti, että mitään vieraanvaraisuutta heillä ei ole. »Jokainen saapi vaan oman osansa ja se kuulu kultakin. Kun pääsette Pietariin ja jos siellä syyttömiksi huomataan, niin saatte ruokaa. Jos taas kavaltajiksi keksitään, riittää kuula mieheen.»

Iltapuolella lähdettiin heitä sitten kuljettamaan taas eteenpäin. Saavuttiin asemalle ja noustiin sotilaiden saatamina rautatievaunuun, joka kohta lähti liikkeelle Pietaria kohti. Illaksi saavuttiin Pietariin ja heidät sijoitettiin erääseen kasarmiin. Mitään ruokaa ei vielä kukaan annettu ja yö oli vietettävä kasarmin lattialla. Vaikka olivatkin väsyksissä, niin nukkumisesta ei tahtonut tulla mitään, kun vatsassa vihloi armoton nälkä.

Aamulla vietiin heidät suomalaisten tutkittavaksi. Kuulustelu oli hirnuisen tönkeää. Kun olivat ilmoittaneet niiden komppanioiden ja pataljoonien päälliköitten nimet, joiden alaisina olivat Suomessa taistelleet sekä selostelleet taistelun viimeisiä vaiheita ja vankilasta karkaamisestaan, valittivat nälkäänsä ja pyysivät ruokaa. Saivat sitten puolen naulan murikan leipää ja puoli silliä kumpikin. Kuulustelua luvattiin jatkaa parin tunnin kuluttua.

Pavlovskin kasarmille oli sijoitettu suuri joukko suomalaisia punakaartilaisia sekä muuta miespuolista pakolaisväkeä. Sieltä tiedustelivat tutkijat, jos joukossa löytyisi sellaisia, jotka tuntisivat saapuneet karkulaiset. Löytyihän sellaisia. Nämä vietiin sitten tuntemaan, ovatko henkilöt niitä, joita sanovat olevansa. Vaivoin nämä tunsivat karkulaiset entisiksi, sillä niin surkastuneita olivat kumpikin. Nyt saivat luvan asettua Pavlovskin kasarmille ja samalla neuvottiin, miten ja mistä on hankittava passi.

Kasarmilla sai kumpikin alusvaatteet ja päällysvaatteikseen vanhoja sotilasvaatteita, samoin sotilaskengät. Päivällisen aikana saivat puolinaulaa leipää mieheen ja soppaa, jota saivat kaksinkertaisen annoksen, kun selittivät olleensa kauan syömättä ja kauhean nälkäisiä. Lepäilivät sitten parisen päivää matkan vaivoista ja tekivät havaintoja läheisimmästä ympäristöstään. Se, minkä siinä ajassa jo kuuluivat tovereiltaan, pilasi pahasti niitä kauniita kuvia, joita he olivat työväenvaltiosta itselleen etukäteen kuvitelleet. Suuri tyytymättömyys, pettymys ja toivottomuus kuvastui kaikkien puheissa.

Kolmantena päivänä lähtivät he eräiden toisten kanssa passia hommaamaan. Entisessä Suomen valtiosihteerin virastossa niitä annettiin. Ne olivat vain henkilötodistuksia, jotka toistaiseksi täyttivät passin tarkoituksen. Kun kasarmissa olo ilmoitettiin vain väliaikaiseksi, alkoivat toverukset tiedustella työnsaantimahdollisuuksia. Työolosta saamansa tiedot eivät läheskään vastanneet heidän kuvittelunsa työöloja. Siksi päätettiin ottaa niistä lähempää selvää, käymällä itse työpaikoilla.

Neljäntenä päivänä, kun olivat saaneet ruoka-annoksensa, läksivät he kävelemään tehtaille. Kävivät parilla suurella työmaalla, mutta kun niillä eivät sattuneet tapaamaan suomalaisia, niin lähtivät kävelemään Obuhovin tehdaslaitoksille saakka. Sieltä löysivät pari suomalaista työläistä, vaan näiden antamat kuvaukset työoloista ja toimeentulosuhteista särkivät heiltä kaikki kauniit kuvittelut. Varsin masentuneina ja murheellisina palasivat he illalla myöhään kasarmille.

Elämä muuttui päivä päivältä yhä kehnommaksi kasarmilla. Kolmena päivänä olivat saaneet kaksinkertaisen soppa-annoksen. Sen jälkeen oli tultava toimeen tavallisella annoksella ja puolennaulan leipämurikalla. Se ei riittänyt heidän ravinnokseen, vaan yhä edelleen vaivasi nälkä. Toveriensä kesken huomasivat jos jonkinlaista keinottelua hankkiakseen lisää ruokatarpeita tahi rahaa niiden ostamiseen. Kauniit kuvittelut särkyivät yksi toisensa jälkeen ja toivottomuus alkoi kalvaa mieltä. Johtajien kylmän röyhkeä esiintyminen, joka muistutti Suomen vankileirin johtajien esiintymistä, ei suinkaan kohottanut mieltä.

Eräänä päivänä kuulivat he miesjoukon pohtivan punaiseen armeijaan liittymistä. Useita sakkeja oli jo käynyt vapaaehtoisina eräässä venäläisessä virastossa kirjoitautumassa. Saavat naulan leipää päivässä sekä muitakin elintarpeita riittämään asti. Taisteluun vietäessä saavat leipää puolitoista naulaa päivässä ja kolmanneksen enemmän muitakin elintarpeita. »Eihän tässä muutakaan elämisen mahdollisuutta ole», arvelivat useat. »Jos kuolema kohtaa

taistelussa, niin tapaa se muuten näissäkin oloissa, kun kasarmien ruoka-annoksetkin näyttävät yhä pienenevän, — ja luultavasti tuonnempana kokonaan loppuvat.»

Tuohon suuntaan kävivät miesten lausunnot ja karkulaistoverukset kuunneltuaan keskustelua, käsittivät lausunnot totuudenmukaisiksi. Kumpikin heistä oli Suomen luokkasodasta saanut jo tarpeensa, jotta minkäänlaista halua ei sotaan ollut, mutta eipä ollut elämisen ylläpitoon muitakaan keinoja. Sitäpaitsi, jos johonkin tehtaaseenkin yrittäisi ja koettaisi elää kitkuttua niillä annoksilla, joita työläiset saavat, ovat ne paljoo pienemmät kuin puna-armeijalaisten annokset, — ja tehtaalta heidät voidaan mobilisoida punaiseen armeijaan milloin tahansa —. Miettittyään asiaa, päättivät seurata sitä sakkia, joka lähtee kirjoittautumaan puna-armeijaan.

Seuraavana päivänä ovat karkulaistoverukset venäläisessä sotilaskasarmissa rekisteröityinä punaiseen armeijaan. Jo kolmantena päivänä he marssivat Nikolain asemalle, jossa nousevat rautatievaunuihin ollen matkan ensi määränä Moskova. Tästä lähtöpäivästä alkaen saavat rintama-annokset. Heitä on toistasataa suomalaista miestä ja annosten suuruudesta he tietävät olevansa matkalla rintamalle.

Moskovasta jatketaan parin päivän kuluttua matkaa, jonka määränpäänä on Samaran rintama. Kahden päivän junamatkan jälkeen heidät sijoitetaan suureen maalaisykylään. Siellä on toisiakin suomalaisia. Aletaan harjoitukset, platoonan ja komppanian päälliköiksi määrätään suomalaiset miehet. Etupäässä sellaiset, jotka osaavat

venäjänkieltä. Ylin johto on venäläisillä sotilasviranomaisilla. Toista viikkoa jatketaan harjoituksia ja venäläiset sotilasviranomaiset ovat antaneet heistä kiitteleviä lausuntoja. Tuntuvat pitävän paraimmanpuolisena joukkona. Riittävä ruoka on tehnyt vaikutuksensa nuorissa terveissä miehissä ja niinpä karkulaistoveritkin tuntevat olevansa aivan kuin entisissä voimissa. Suomalaisia on kerääntynyt tälle rintaman osalle yhteensä yli seitsemänsataa miestä ja heidät siirretään nyt rintamalle.

Ensimmäisessä taistelussa haavoittui Tompuri. Oltaessa lähellä vihollista, räjähti hänen vieressään ammuttu tykinluoti. Räjähäessään se hautasi hänet lähes kokonaan multakerroksen alle, saattaen samalla tiedottomaksi. Kun hän tuli tajuihinsa ja koetti päästä multakasan alta, tunsu hän oikean jalkansa aivan hervottomaksi ja samalla siihen koskevan hirveästi. Päästyään vihdoim vapaaksi huomasi hän oikean jalan säärisuojustimensa ja housunlahkeensa polven alapuolelta olevan kauttaaltaan veressä. Koeteltuaan käsin, tunsu hän pohkeen lihakset olevan aivan murskana. Lähellä oleva toveri kysyy: »Miten sulle kävi?» ja hän vastasi: »Jalka taisi mennä aivan pilalle.» Toveri neuvoo: »Koeta kulkea tuonne taaksepäin, siellä jossain on sairaanhoitajia.» Hän lähtee ryömimään rautatien vartta myöten toverin kehotuksen mukaan.

Ryömittyyään pitkän aikaa johtuu hänen mieleensä ajatus: maksaako ollenkaan yrittää enään elämätään jatkaa? Jos jalasta on luut poikki, niin silloin katkasee lääkäri jalan säärestä, — ja mitä sitten enään elämästä tulee? Hän pysähtyy ja miettii yhä. Ehkä olisi parempi lopettaa

elämänsä. — Mutta hänen kiväärinsä jäi sinne multakasaan. — Jos hän ryömisi sinne takaisin ja asettaisi kiväärin suun rintaansa vastaan, — vähän vain rinnasta eroon — ja vetäisi vasemmasta jalastaan kengän pois — ja sitten varpaallaan painaisi liipasimesta —. Hän kohottautuu käsiensä varaan ja katsoo onnettomuuspaikalle. Sinne on pitkä matka ja verinen juova osottaa tietä, jota hän on ryöminyt. — Mutta elleivät sääriluut olekaan poikki — ja jalka parantuu entiselleen? Tämä ajatus virkistää mieltä ja hän vääntäytyy istualleen, alkaen tarkastella jalkaansa.

Hän nostaa käsillään jalkaansa ylös, ajatellen, jos sääriluut ovat poikki, niin silloin jalkaterä painuu alapäin ja poikkinaisesta kohdasta sääri vääntyy. Nostaessa nousee jalkaterä ylös ja hän tekee sen johtopäätöksen, etteivät luut ole katkenneet. Käsien koettelemalla ei niistä saa selvää, kun luut tuntuvat hirveän kipeiltä ja säären suojustimeksi kierretyn paksun nauhan läpi on vaikea koettelemalla tuntea.

Hän lähtee päättäväisenä ryömimään edelleen, jotta ei veri ennättäisi juosta kuiviin. Kymmenisen minuuttia ryömittyyään näkee hän kaukana oikealla puolella sairaanhoitajia. Hän kohottautuu polvilleen ja huutaa voimainsa takaa. He alkavat katsella ääntä kohti ja huomaavat hänet. Pari heistä rientää hänen luokseen ja hän tuntee pelastuneensa.

Sairaanhoitajat tarkastavat pikaisesti hänen veristä jalkaansa ja päästyään selville, että vasen jalka on terve, kohottavat hänet seisomaan vasemman jalan varaan.

Hän nojaa käsivarsillaan sairaanhoitajien olkapäihin ja heidän välissään hän hoippuu yhdellä jalallaan eteenpäin. Näin lähestytään vähän matkan päässä olevaa sairaunaa. Kohta nostetaan hänet vaunuun, joka on sisustettu lääkärin työhuoneeksi ja asetetaan pöydän tapaiselle tiskille. Säären suojusnauha avataan, housun lahe leikataan halki ja väännetään ylös ja haava pestään verestä.

Lääkäri tulee tarkastelemaan haavaa. Vetää sieltä pari raudan sirua ja näyttää niitä hänelle. Sitoo lopulta jalan, vakuuttaen siitä vielä käyttökelpoisen tulevan. Tietoisuus paranemisesta virkistää mieltä, vaikka pakotus jalassa on ankara. Hänet siirretään vaunun toiseen päähän ja autetaan vuoteelle. Myöhemmin kuletetaan vaunuun yhä uusia haavoittuneita ja seuraavana päivänä ilmoittaa eräs sairaanhoitaja, että kolme vaunullista sairaita lähetetään Moskovaan. Iltasella läksikin veturi viemään heitä eteenpäin ja kahden vuorokauden kuluttua saapui juna Moskovaan ja haavoittuneet kuletettiin vaunuista sairaushuoneeseen.

Hoito oli sairashuoneessa moitteeton, mutta ruokaa oli niukasti. Kuukauden kuluttua Tompuri koetti jo astuskella jalallaan, mutta kipeästi otti vielä ja lihakset tuntuivat olevan liian lyhyet. Vielä parisen viikkoa harjoiteltuaan kävelyä ja kun haavat olivat jo umpeen paranneet, jättäen jälle arvet, kehoitettiin häntä lähtemään sairaushuoneelta ja annettiin invalidin todistus käteen.

Mutta mihin nyt mennä aivan rahattomana, sillä sotilaspalkkakin jäi perimättä, eikä ollut tietoa mistä sen saisi nostaa. Sairastaessaan oli hän oppinut jonkun verran

maan kieltä, mutta kykenisikö hankkimaan niin vähäisellä kielitaidollaan edes työpaikan, että pääsisi käsiksi työläiselle tuleviin ruoka-annoksiin? Sairashuoneen samalla osastolla oli eräs toinen suomalainen tiennyt kertoa Moskovassa olevan entisiä Suomen kansanvaltuuskunnan jäseniä, mutta missä he asuvat, ei hänkään sen paremmin tietänyt. Jos heitä tapaisi, niin ehkäpä auttaisivat, jos ei huomattavammin rahalla, niin ehkäpä hyvillä neuvoilla.

Kävellessään kadulla ja mietiskellessään tukalaa tilaansa, rientää hänen ohitse pari miestä, jotka puhuvat keskenään suomea. Hän ilostuu ja lyöttäytyy miesten jutuille, selittää heille kohtaloaan ja kyselee neuvoa. Miehet arvelevat, että hän voipi päästä samalle metallitehtaalle työhön, missä hekin ovat. Toinen miehistä ottaa muistikirjansa esille ja kirjoittaa tehtaan osoitteen, repäisee lehden ja antaa hänelle. Kysyttäään, tietäisivätkö miehet jotain kansanvaltuuskunnan jäsenistä, selittää toinen miehistä tietävänsä hotellin, jossa heidän toimistonsa sijaitsee, mutta huoneen numeroa ei tiedä. Sen lisäksi sanoo tietävänsä myöskin sen hotellin, missä Manter asuu ja arvelee, että onkin parasta pyrkiä ensin tämän puheille. Sanoo olevansa matkalla juuri sinnepäin ja kehottaa Tompuria seuraamaan itseään, niin neuvoo hänelle kumpaisenkin hotellin.

Tompuri selittää jalkaansa koskevan, jotta ei voi niin nopeasti kulkea. Miehet ehdottavat noustavaksi raitiovaunuun, ja kun Tompuri huomauttaa, ettei hänellä ole rahaa edes raitiovaunumaksuun, lupaavat toverit maksaa hänenkin puolestaan.

Eräällä pysäkillä nousivat raitiovaunuun ja ajoivat pitkän matkaa. Muutamalla torilla lähellä Kremlin muuria laskeutuivat vaunusta ja toinen miehistä osotti aivan torin laidassa olevaa komeaa taloa, sanoen: »Tuossa hotellissa se toimisto sijaitsee.» Hän lukee hotellin nimen: »Metropolites».

Opastajansa saattaa hänet nyt vähän matkan päässä torilta toisen hotellin luo, jonka nimi on »Natsionale» ja kehoittaa astumaan sisälle ja pyrkimään Mannerin puheille.

Hän kiittelee hyvää toveria ja on mielissään kun noin hyvin onnistui löytämään etsimänsä paikat, ja astuu hotelliin. Jo eteisestä päättäen näyttää hotelli varsin hienolta. Porraskäytävän suulla seisoo kaksi puna-armeijalaista kivääreineen ja kun hän yrittää heitä lähestyä, viittaavat he kääntymään vasemmalle ja hakemaan ensin sieltä pääsylippua.

Hän alkaa katsella viitattuun suuntaan ja huomaa sivulla kookkaan, hienosti kalustetun huoneen ja sen perällä pöydän takana virkailijan istumassa. Lähestyy virkailijaa ja pyytää saada pääsylippua.

Virkailija kysyy mihin numeroon tahdotte, vaan kun ei hän tiedä numeroa, niin sanoo tahtovansa päästä Mannerin puheille. Virkailija kysyy hänen nimeään ja vaatii passia nähdäkseen. Hän ojentaa passinsa, ja virkailija ottaa sen pöydälleen. Katsoo sitten passissa olevaa nimeä ja soittaa puhelimella Mannerin asunonnumeroon, tiedustuen, ottaako Manner sen nimistä miestä vastaan. Kun Manner ei tunne puheille pyrkivää nimeltään, niin kiellettyy vastaan ottamasta. Virkailija antaa Tompurille

passin takaisin, selittäen ettei häntä tahdo asianomainen tavata.

Tompuri ymmärtää asian ja näkee mahdottomaksi Mannerin tapaamisen. Harmittaa kauheasti kun hyvillä toiveilla alettu retki päättyi noin nolosti. Kukaties siellä toisessa hotellissa päättyy asia yhtä huonosti. Ja kun hän asiaa alkoi lähemmin miettiä, niin huomaakin, ettei pääse siellä toisessa hotellissa edes asian alkuun. Eihän hän tiedä sen toimiston eikä toimitsijan nimeä! Hän seisoo eteisessä synkissä mietteissään ja huomaamattaan aivan ääneensä kiroilee kohtaloaan.

Pari hienosti puettua naista on sipsutellut alas hotellin portaita lähestyen Tompuria. Toinen niistä on kuullut Tompurin katkonaiset sanat ja tuntee sääliä kurjannäköistä maamiestään kohtaan. Pysähtyy ja kysyy: »Ketä te haette?» Tompuri heti selittämään asiataan, kun huomaa taaskin aivan sattumalta joutuneensa suomalaisten pariin. Nainen sanoo juuri menevänsä Metropoliittiin ja kehottaa lähtemään mukaan, hän opastaa siihen toimistoon. »Sepä nyt on ihmeellinen onni, kun opastajia ilmestyy aivan kuin tilauksesta», miettii Tompuri ja kävelee kohtuullisen matkan päässä naisten jälessä.

Metropoliitassa pyytää nainen hänelle pääsylipun ja hän jättää passinsa pantiksi lipun antajalle, — ja nainen neuvoo hänelle sitten toimiston, sekä kehottaa pitämään saamansa lipun tallessa, jotta saapi sillä passinsa takaisin ja pääsee sen kanssa ulos hotellista.

Toimistovirkailija on ystävällinen nuori mies, joka ottaa osaa hänen kohtaloonsa. Toimittaa hänelle asunnon

ensi yöksi siitä hotellista ja lupaa seuraavana aamuna kansanvaltuuskunnan jäsenten kokoontuessa esittää hänen avustuspyyntönsä heille. Ja Tompuri näkee tulevaisuutensa hiukan kirkastuvan.

Seuraavana päivänä tapaan Tompurin. Hänelle myönnetään pikkuinen avustussumma yhteisistä varoista. Kokouksesta poistuessani seuraa Tompuri minua kaupungin laidassa olevaan asuntooni ja siellä kertoi kaiken sen, mitä edellä olen esittänyt. Samana päivänä käyn hänen kanssaan tehtaalla, jonka osotteen hän oli saanut, — ja hän saikin työpaikan. Vielä etsimme yhdessä hänelle asunnon, ja sitten erosimme. Kului pitkä aika, ennenkuin tiemme taas yhtyivät.

Toista kuukautta oli Tompuri jo työskennellyt tehtaalla. Palkka maksettiin elintarpeissa sekä osittain rahassa. Nyt hän oli saanut kuukauden ajalle tulevan rahapalkkansakin ja säästäen kun oli elänyt, oli hänellä vielä avustusrahoistakin vähän jälellä. Tällä ajalla oli hän saanut tietää, että tehdaskomitea antaa erikoisia lupapapereita maaseuduille matkustamista varten, ruokatarpeiden haakuun. Niitä annetaan vuoronperään eri työläisryhmille, jotka työskentelevät tehtaalla. Sellainen lupapaperi sisälsi matkustusluvan, sekä todistuksen, että asianomainen henkilö on hakemassa elintarpeita itsensä ja perheensä elatukseksi, eikä niin ollen ole mikään gulassi. Tuollaisen lupapaperin saanti oli aivan kuin lisäys palkkaan. Tompurikin meni pyytämään sellaista paperia, matkustaakseen Harkoviin, ja saikin sen.

Eräitten toverien kanssa lähti matkalle ja Harkoviin saavuttuaan oli siellä leipää ja jauhoja sekä särvintä aivan kuin entiseen aikaan. Hinnat olivat Moskovan hintoihin verraten mitättömän alaiset. Syötyään sitte parina päivänä Harkovissa vehnästä ja voita sen minkä vatsa veti, läksivät paluumatkalle. Puolitoista puutaa oli lupa kulettaa jauhoja mukanaan, mutta useimmat ottivat mukaansa kaksi. Hän osti puolitoista puutaa vehnäjauhoja, kymmenen naulaa sulatettua lampaan rasvaa ja kaksi suurta vehnälimppua. Siihen menikin hänen rahansa niin tarkkaan, että piletiraha juuri jäi jällelle. Paluumatka onnistui hyvin, ja Moskovassa tarjottiin jauhoista kymmenkertaista hintaa ja rasvasta vieläkin suurempaa voittoa.

Tompuriin meni ahneuden paholainen ja hän möi jauhonsa sekä lampaanrasvan, ja alkoi miettiä, eikö toinen reisu samalla paperilla onnistuisi yhtä hyvin.

Hän teki toisen matkan yhtä päätä — ja se onnistui yhtä hyvin. Ahneus kasvoi — ja hän teki kolmannen — ja vielä neljännenkin reisin yhtäpäätä.

Kuukauden oli nyt ollut yhtäpäätä tehtaalta pois ja hävetti mennä takaisin. Hän kyllä tiesi, että eräät työläiset olivat tehneet myöskin pari tai kolme matkaa samalla paperilla. — Mutta eihän hänellä nyt ollut mikään pakkokaan lähteä tehtaalle. Rahaa oli tullut kuukaudessa kuin satamalla. Mietittyään elämätään, päätti hän lähteä Pietariin. Siellä on enemmän suomalaisia ja kaipa hän samanlaisen työpaikan tapaa sielläkin. Mieli teki lähteä vielä kerran Harkoviin ja sitten matkustaa jauhoineen

Pietariin saakka. Ottaa kaksi puintaa jauhoja mukaan, joista toisen leivottaa Pietarissa leiväksi ja toisen myy. Näin hän päätteli ja läksi matkalle.

Onni oli myötäinen, joten hän pääsi jauhoineen onnellisesti Pietariin asti. Mutta Nikolain asemalla Pietarissa kiintyi viranomaisten huomio hänen kahteen jauhopussiinsa, joista toinen oli hänellä edessä ja toinen selässä. Eräs viranomainen ohjasi hänet joukosta hiukan sivulle ja eräästä sivuovesta asemarakennuksen sisälle.

Hän huomaa kauhukseen astuneensa johonkin virastoon, ja yrittää pyörtää ovelta nopeasti takaisin, mutta häntä ohjannut viranomainen tarttuu pussiin kiinni, — ja estää takaisin menon. Samalla selittää jotakin toisille huoneessa oleville.

Eräs virkamies astuu hänen luokseen ja vaatii nähdä hänen papereitaan. Hän käsittää nyt joutuneensa kiikkiin, mutta koettaa pysytellä tyyneenä, ottaen taskustaan Moskovasta tehdaskomitean antaman paperin, invaliiditodistuksen sekä passinsa. Viranomainen tarkastelee papereita, hymyillen pahanenteisesti ja kysyy, eikö muita papereita ole? Kun hän vastaa kieltävästi, käskee laskemaan pussit lattialle. Samalla käskee parin apulaiselta näyttävän tarkastamaan hänen taskunsa.

Miehet auttavat pussit hänen olaltaan lattialle ja kope-loivat kaikki taskut. Lompakko otetaan esille ja tarkastetaan rahat. Kun hän ei osaa tehtyihin kysymyksiin antaa selviä vastauksia, haetaan tulkkiksi eräs virolainen, tavaran kantajana toimiva mies.

Viranomaisen mielestä on Tompuri aivan selvä gulassi.

Minkäänlaista lupapaperia hänellä ei jauhojen tuontiin Pietariin ole. Ei edes ole Pietarissa asuva ja rahaa on niin paljon, ettei työllään sellaista summaa voi ansaita. Eikä Tompuri voi virolaisen tulkin avullakaan asiataan sanottavasti auttaa.

Viranomainen sanoo eräälle apulaiselleen jotakin miliisistä ja tämä lähtee ulos. Alkaa sitten paperille kirjoittaa jotakin. Pistää Tompurin paperit ja lompakon suureen kirjekuoreen, samoin kirjoittamansa kirjeen ja sulkee kuoren, kirjoittaen siihen vielä osotteen. Saapuu kaksi miliisiä, viranomainen viittaa kädellään häneen, selittäen jotakin heille ja antaa sulkemansa suuren kirjekuoren toiselle miliisille. Nyt lähestyvät miliisit häntä ja lähtevät kulettamaan ulos aseman edustalle ja siitä eteenpäin. — Matka päättyi vankilaan —.

Kaksi viikkoa oltuaan vankilassa ilmoitetaan hänelle oikein tulkin välityksellä, että hänet on keinottelusta tuomittu kuudeksi kuukaudeksi pakkotyöhön ja jauhot sekä rahat hän on menettänyt valtiolle.

Nähtävästi pitivät viranomaiset häntä niin selvänä kulakkina, ettei häntä tarvinnut sen enempää kuulustella, kuin mitä asemalla tapahtui. Seuraavana aamuna hänet komennettiin toisten pakkotyövankien mukana Nevan varrella olevasta suuresta proomusta kantamaan pölkyjä rannalle.

Suuri osa pölkyistä oli kahden metrin pituisia ja niin paksuja sekä painavia, ettei kahteen mieheen tahtonut jaksaa kantaa. Iltapuolella alkoi hänen jalkaansa koskea, jotta ei mitenkään tahtonut voida kävellä. Mutta kun

hän valitti sitä vartijasotilaalle ja näytti jalassaan olevaa arpea, sanoi sotilas, ettei hänellä ole kulakille muuta lääkettä, kuin mitä kivääristä lähtee —, ja komensi vaan käymään vuorollaan pölkkyjä proomusta hakemaan.

Pölkkyjen kantamista riitti joulukuun loppuun saakka. Sitten heitä käytettiin niiden haloiksi hakkaamiseen. Tylsällä sahalla oli kahteen mieheen niitä katkottava, toisten niitä halkoessa. Ei sekään ollut helppoa, sillä ruoka oli kovin kehoa ja sitäkin liian vähän. Nälkä vaivasi alituisen ja voimat vähenivät päivä päivältä.

Huhtikuun lopulla pääsi hän vankilasta peräti voimattomana, rahattomana ja nälkäisenä. Hän suuntasi kulkunsa Suomen asemalle, tavatakseen sieltä jonkun suomalaisen, jolta pyytäisi apua. Onni oli taaskin myötäinen. Tapasi erään aivan tunnetun miehen, joka oli viljaa hakevan junan lämmittäjänä ja vasta matkalta tullut. Hän oli saanut tuoduksi jauhoja huomattavan määrän itseään varten ja kykeni auttamaan nälkäistä, vankilasta vapaaksi päässyttä toveria. Tompuri pääsi hänen luokseen toistaiseksi asumaan ja sai häneltä ruokaa. Levättyään ja syötyään muutaman päivän alkoi hän tiedustella työpaikkaa.

Toverinsa välityksellä pääsikin hän Putilovin tehtaalle työhön. Se oli suurin teollisuuslaitos, missä hän oli tähän saakka työskennellyt. Vanhaan aikaan oli siinä ollut yli 30,000 työläistä. Nyt siinä työskenteli alun toistakymmentä tuhatta. Maaliskuussa oli työläisillä ollut lakko ja joitakin mielenosoituskokouksia elintarvekurjuuden johdosta. Pari kolmesataa työläistä oli vangittu

ja paljon siirretty muihin teollisuuskeskuksiin. Edelleen tapahtui siirtelemisiä ja työläiset olivat levottomia. Tshekan asiamiehiä oli joukossa, vaikka ei niistä oltu tietoisia. Työpaikka tuntui hänestä vaaralliselta ja saatuaan ensimmäisen tilin hän jäikin tehtaalta pois.

Nyt hän suunnitteli lähtevänsä Inkerinmaalle talonpojille työhön. Sitä varten hän hankki muutamia kirvesmiehen työkaluja ja lähti Länsi-Inkeriin. Siellä sai eräältä talolliselta navetan rakennustyön. Palkkasopimukseen sisältyi talon ruoka ja määrätty summa rahaa ja osa perunoissa. Talonpoika lupasi myös auttaa hirsien nostossa rakennukselle.

Kaksi ja puoli kuukautta kului navetan rakentamisessa. Saamansa perunat hän möi pussimiehille ja saatuaan sitten lopputilin, pistäytyi Pietariin ja osti itselleen puvun.

Takaisin palattuana hän sai eräältä talolliselta asuinrakennuksen valmistamisen. Se oli liian suuri työ yhden miehen tehdä ja siksi katsoi parhaaksi tiedustella toveria. Kylälle saapuneiden pussimiesten joukosta tapasi hän erään suomalaisen, joka oli tullut perunoita hakemaan, ja tämä lupasi tulla toveriksi seuraavalla viikolla. Rakennushirret oli talollinen saanut valtion metsästä, — ja edellisenä talvena ne vetänyt pihamaalle, mutta palkkatyön käyttäminen oli dekreetillä kielletty. Näin ollen hän teki talollisen kanssa jo alusta alkain sopimuksen, ettei kenellekään ilmaiseksi palkan vuoksi työskentelevänsä, vaan kun ovat vanhoja hyviä tuttavuuksia, ja kun aikaa sattui hänellä tälläkertaa olemaan, ja tuttava on rakennuksen tarpeessa, niin auttaa häntä.

Samoin tuli hänen toverinsa sanoa, jos kuka sattuisi kyselymään. Ja olihan niitä kyselijöitä, sillä useassa talossa olisi kirvesmiehiä tarvittu, vaan ei uskallettu niitä tiedustella, vaikka olisihan niitä elintarpeiden etsijäin jonkosta kylläkin löytynyt, mutta viranomaisten kanssa tekemisiin joutuminen pelotti. Talonpoika selitteli leveästi naapureilleen: «että nämä miehet ovat oikeastaan pikkuserkkuja, vaikka harvoin on näinä vuosina tavattu. Tuutarin kunnassa heillä on kontunsa ja nyt tulivat auttamaan häntä, kun yksin ei kykene taloa rakentamaan eikä palkkamiehiäkään saa työhön ottaa.»

Työsopimus sisälsi rakennuksen hakkaamisen vesikattoon saakka. Sitten sisustöistä sekä ovien ja ikkunoiden teosta piti tehdä eri sopimus. Tämä sopimus sisälsi, paitsi talon ruokaa, sovitun summan rahaa, osa palkasta rukiissa ja perunoissa. Talvi jo yllätti rakentajat ennenkuin saivat rakennuksen vesikattoon. Komea siitä syntyi ja talonpoika suoritti mielihyvällä rakentajille tulevan palkan.

Talonpojan varat eivät tällä kertaa riittäneet talon sisustustöiden teettämiseen, vaan oli ne lykättävä seuraavan vuoden syksyyn. Pyysi Tompuria ja hänen toveriaan saapumaan syksyllä valmistamaan taloa asuttavaan kuntoon. Ehkäpä hän siihen mennessä saisi jostain muurarinkin hommatuksi.

Tompuri myi saamansa perunat pussimiehille, mutta rukiit hän jätti toistaiseksi taloon. Toveri sensijaan päätti kulettaa kaiken saaliinsa Pietariin perheelleen. Sopivat ennen toverin Pietariin lähtöä, että palattuaan siirtyvät vähän etemmäksi johonkin toiseen kylään, jossa taas

rupeavat jonkun talonpojan serkuiksi ja rakentavat hänelle talon. Samaan kylään, eikä vielä seuraavaankaan ei sovi jäädä töihin.

Seuraavana päivänä saapui kylään sotilaskomennuskunta, etsimään sotilaskarkureita sekä samalla tarkastamaan, jos kylässä sattuisi olemaan joitakin sivullisia. Kylän puheenjohtaja, joka kademieliin oli nähnyt uuden asuinrakennuksen valmistuvan, ohjasi komennuskunnan päällikköä siihen taloon. Sotilaat kävivät kylän alkupäästä alkaen joka talossa, katsomassa, jos olisi vierasta väkeä tai sotilasijässä olevia, joiden paperit heti tarkastettiin. Joukon johtaja ratsasti suoraa päätä neuvottuun taloon.

Tompuri oli tuvassa isännän kanssa parhaillaan teenjuonnissa, kun huomasivat upseerin ratsastavan pihaan. Isäntä ymmärsi heti asian ja sanoi: »Tekeydy nyt, niinkuin olisit aivan juuri tullut taloon. Mene oven suuhun seisomaan ja minä haastelen sinulle upseerin kuullen, kuten en sinua tuntisikaan. Talon rakentajat sanon jo eilen menneen kotiaan.» Samalla korjattiin toinen teelasi pöydältä pois ja Tompuri riensi ovensuuhun ja isäntä istui levollisena pöydän takana teetään hörppien.

Kun upseeri avaa oven, alkaa isäntä venäjäksi puhua Tompurille: »Ei ole mitään työtä kulkijoille antaa. Talonpoika tekee kaiken itse. Mitä ei yksin jaksa, niin naapurit tai serkut auttavat. Palkkatyötä ei ole, sillä laki kieltää kaiken sellaisen.»

Tompuri kääntyy ovelle, lähteäkseen ulos, mutta upseeri estää. Kysyy isännältä tiukasti: »Missä ovat talon rakentajat?» Isäntä selitti heidän lähteneen jo eilen ko-

tiinsa. »Eivät voineet viipyä enään kauemmin kun omat työt vaativat kotiin menemään. Hyviä serkkuja olivat ja suurena apuna minulle. Yhdessä hakattiin talo vesikattoon.»

»Eivätkö ne olleet palkkamiehiä?»

»Eihän toki. — Laki kieltää palkkaväkeä käyttämästä — ja millä nyt talonpoika sitten voisi palkata rakentajat? Serkkuja olivat ja auttamaan tulivat.»

»Mikä mies tämä on?» kysyy upseeri, kääntyen Tompurin puoleen.

»Mikä lienee. Työtä juuri kyseli, vaan lieneekö hänestä työntekijäksi. Aivan juuri tupaan tuli.»

Upseeri vaatii Tompurilta passia, jonka saatuaan ja silmäiltyään siihen kysyy muita papereita. Tompuri ottaa lompakon taskustaan etsiäkseen invaliiditodistustaan, mutta upseeri sieppaa lompakon häneltä ja alkaa sen sisällystä tarkastamaan. Huomattuaan lompakossa olevan rahaa koko joukon, sanoo: »Ei tämä mikään työn etsijä ole. Tällähän on rahaa kuin juutalaisella. Kulakki tämä on. Missä sinun pussisi on?» kysyy hän Tompurilta.

»Ei minulla mitään pussia ole. Läksin töitä tiedustelemaan kylältä ja takaisin tullessani olisin ostanut perunoita, jos olisin mistä saanut. Rahat on työllä ansaittuja.»

»Työtä kyllä tulet saamaan, siitä olen varma», sanoo upseeri ja kysyy isännältä, eikö hänellä ollut mitään pussia? Kun isäntä vakuuttaa, ettei hänellä mitään ollut, tarkastelee upseeri vielä epäluuloisena koko tuvan, sekä eteisen, mutta kun ei löydä, niin arvelee hänen jättäneen pussinsa johonkin toiseen taloon. Tompurin lompakon ja passin

pistää taskuunsa ja komentaa Tompurin seuraamaan hänen mukanaan.

Kylän alkupäästä tarkastuksensa aloittaneet sotilaat ovat ennättäneet jo sivuuttaa talon, jonka edustalla näkivät upseerinsa hevosen. Upseeri nousi hevosensa selkään ja kehoitti Tompuria kävelemään joukon jälkeen. Sotilaat olivat kylästä jo tavanneet toistakymmentä pussimiestä ja kuusi naista. Useimmilla heistä oli kannettavaan raskaat perunapussit. Jotkut eivät vielä olleet ennättäneet saada kauppojaan tehdyiksi, joten kävelivät tyhjin säkein. Tarkastusta jatkettiin ja yhä lisääntyi pussimiesten joukko. Kylän loppupäässä mentiin erääseen talonpojan tupaan ja upseeri alkoi tarkastelemaan pussiväen papereita.

Perunain hakijat olivat Pietarin työläisiä. Jokaisella heistä oli lupapaperi joltain tehdaskomitealta maalle matkustamiseen. Jo edellisenä keväänä julkaisi Pietarin kaupungin paikallishallitus Sinovjevin allekirjoittaman määräyksen, jonka mukaan tehdaskomiteat olivat oikeutetut harkintansa perusteella myöntämään työläisille matkustuslupia maaseuduille elintarpeiden hakuun. Tehdaskomitean antamalla lupapaperilla varustettu henkilö sai kulettaa vapaasti korkeintaan puolitoista puutaa jauhoja tai kaksi puutaa perunoita Pietariin. Pussimiehet ja naiset väittivät siis olevansa aivan laillisella matkalla, sekä oikeutetut kulettamaan pussinsa Pietariin. Upseeri taas väitti, että talonpojilla ei ole oikeutta myydä mitään tuotteitaan, vaan kaikki ylijäämä, jota eivät itse kuluta, takavarikoidaan heiltä. Ei liioin kenelläkään ole oikeutta

talonpojilta mitään ostaa, sillä kaupanteko on ankarasti kielletty —.

Ja oikeassa oli upseeri, yhtä hyvin kuin perunoita hakemaan tulleet työläisetkin. Tuollainen ristiriita oli olemassa.

Upseeri tiedusteli, mistä talosta kukin oli perunansa saanut, että voitaisiin perunan myyjät saattaa edesvastuuseen, mutta yksikään ei ilmoittanut, mistä oli ne saanut. Joka talossa, missä pussimiehiä oli löytynyt, oli talonväki jyrkästi kieltänyt, ettei talosta ole näille mitään perunoita annettu. »Pusseineen tulivat tupaan ja mistä lienevät tulleet.» Mitään selvyyttä ei siis upseeri saanut, missä kukin oli perunakauppansa tehnyt ja paperinsa mukaan oli kullakin oikeus perunansa kuletukseseen. Upseeri huomasi joutuneensa pahaan ristiriitaan, jossa laillisuus ja laittomuus sotkeutuivat toisiinsa. Elintarpeiden hakemiseen annettu lupapaperi johtaa suorastaan ankarasti kiellettyyn kaupantekoon.

Seuraava kylä oli vielä samana päivänä tarkastettava ja siitä kulettava lähimmälle asemalle, johon oli kylästä kahdeksan virstan matka.

Lähdettiin liikkeelle seuraavaan kylään. Sinne oli kuitenkin mennyt jo ajoissa tieto sotilaiden tulosta ja perunanhakijat olivat tehneet nopeasti kauppansa, rientäen pusseineen asemalle. Kenelläkään viranomaisella ei ollut oikeutta enään asemalla heidän pusseihinsa kajota, jos ei niissä vaan ollut enempää kuin minkä kulettamiseen lupapaperi myönsi oikeuden. Kylä sivuutettiin pian, sillä ketään sivullisia ei kylässä ollut eikä sotilaskarkurei-

takaan kukaan ollut kylällä edes nähnyt. Matkaa jatkettiin asemalle.

Asemalle oli kerääntynyt sadottain pussimiehiä. Kun toista tuntia oli junan lähtöön aikaa, istuskelivat he puseineen asemahuoneiston lähistöllä. Nähtyään sotilasosaston kulettavan pientä pussiväen joukkoa, kerääntyivät he tulokkaiden ympärille, kysellen vangitsemisen syytä.

Kuletettavat huomauttivat upseerille: »Vangitse nuo kaikki, jos sinulla on kerran oikeus perunain hakijat vangita. Jos et voi heitä kaikkia vangita, niin eipä silloin sinulla ole oikeutta meidänkään vangitsemiseen.»

Vaimot puhuivat ympärillä olijoille: »Puna-armeijan pitäisi olla meille työläisille suojana. Miten he suojelevat meitä? Saamme tehdaskomitealta lupapaperin hakea perunoita maalta, jotta emme lapsinemme kuolisi nälkään. Mutta nämä puna-armeijalaiset tulevat ja vangitsevat meidät ja tahtovat vaivalla saadut perunamme ryöstää —. Sillä tavalla nämä meitä suojelevat.»

Tyytymätön sorina kulkee läpi joukon. Haukkumanimiä sataa puna-armeijalaisille. Sotilaat katselevat kysyvin silmin upseeriinsa, mutta tämä näyttää neuvottomalta. Kehoittaa sotilaitaan edelleen vartioimaan vankejaan ja lähtee itse neuvottelemaan asemapäällikön ja miliisien kanssa.

Saapuu vähän ajan kuluttua ja ilmoittaa: Ne, joilla on paperit matkaa varten, saavat lähteä mihin haluavat, mutta tämä mies, osottaen Tompuria, jolla ei mitään matkalupaa ole, lähetetään vangittuna Pietariin.

Joukko hajoaa. Ne, joilla on perunat pussissa, vetäyty-

vät pusseineen aseman lähelle, kun taas ne, jotka kylältä kuletettiin tyhjinä pusseineen, kiroilevat harmistuneina sitä ajan ja vaivan hukkaa, minkä sotilaat heille saivat aikaan, — ja lähtevät kylälle takaisin, etsimään perunoita.

Juna saapuu asemalle ja upseerin määräyksestä kaksi sotilasta lähtee Tompuria kulettamaan vaunuun ja Tompurille selviää, että matkan määränä on taaskin vankila.

Oltuaan kolme kuukautta tutkintovankina, kutsutaan Tompuri kuulusteltavaksi. Kuulustelu päättyy lyhyesti ja viikon kuluttua kuulustelusta hänelle ilmoitetaan, että hänet on määrätty työvelvollisuuden laiminlyömisestä kahdeksi kuukaudeksi pakkotyövankeuteen ja sen jälkeen hänet mobilisoidaan valtion työhön.

Kevät on jo käsissä ja Tompuri sahaa pölkkyjä haloiksi toisten pakkotyövängien kanssa. Joukossa on kaksi edelliseltä vuodelta tunnettua vankia. Kertovat Tompurille kuoleman korjanneen toiset pitkäaikaiset pakkotyövängit. Ja Tompurista tuntuu aivan ihmeelliseltä, miten nuo kaksi ovat voineet säilyä elossa. Hän olisi joka tapauksessa sortunut, jos niin kauan olisi pitänyt yhtäpäästä olla. Nytkin tuntuu arveluttavalta, kestääkö elossa kahden kuukauden ajan, kun yli kolme kuukautta on saanut olla tutkintovankina.

Aika vierii, vaikka hitaastikin päivästä toiseen ja kesäkuun alussa päättyy Tompurin pakkotyövankeus. Vankilasta hän saa passinsa, mutta lompakosta ja rahoista eivät viranomaiset tiedä mitään. Kun hän vakuuttaa

upseerin takavarikoineen lompakkonsa, sanovat viranomaiset hänen muistavan väärin, ja varoittavat sellaista puhumasta, joka ei ole totta. — Invaliiditodistus on myös kadonnut lompakon mukana. — Siihen sitä on vaan tyytyminen, vaikka käsittääkin tulleensa taaskin ryöstetyksi. Hyvälle sentään tuntui, kun taloon jäi hänen rukiinsa, ostamansa puku ja työkalut. Ehkäpä pääsee tuonnempana perimään ne sieltä ja taas pääsee elämisen alkuun.

Vankilan viranomainen ilmoitti vartijasotilaan lähtevän häntä saattamaan työpaikalle ja kehotti seuraamaan vartijaa, vaikka hän nyt onkin vapaa valtion työläinen, saaden tästä lähtien työläiselle tulevat elintarveannokset ja palkan.

Vartijasotilas ohjasi hänet Suomen asemalle, josta nousiin junaan. Muutaman asemavälin kulettua jäivät junasta ja jatkoivat matkaa maanteitse kymmenisen virtan päässä olevaan kylään. Siellä ohjasi vartija hänet eräaseen taloon, jossa majaili joku sotilaskomennuskunta. Annettuaan komennuskunnan päällikölle kirjeen, poistui vartija.

Luettuaan saamansa kirjeen alkoi päällikkö selostamaan Tompurille erään suomea osaavan sotilaan välityksellä hänelle kuuluvia työvelvollisuuksia ja oikeuksia. Selostuksesta selvisi, että Tompuri on nyt mobilisoitu valtion työhön ja tulee hänen työskennellä juoksuhautojen kaivamisessa ja muissa tehtävissä työnjohtajien määräyksien mukaan. Jo tästä päivästä alkaen saapi työläiselle tulevat elintarveannokset ja palkan. Hänen tulee asua siinä talossa, johon hänet ohjataan ja kylästä e' saa lähtea

edes pyhäpäivänä mihinkään, ilman päällikön lupaa. Muuten hän on täysin vapaa valtion työläinen.

Kun hänellä oli kova nälkä, pyysi hän heti luvattuja ruoka-annoksia. Ne hänelle toimitettiin pian. Hän sai nyt kysymyksessä olevan päivän ja kahden seuraavankin päivän annokset samalla kertaa. Kun hänet oli majotettu määrättyyn taloon, alkoi hän syödä saamaansa kolmen päivän ruoka-annosta, eikä osannut heretä ennenkuin tuli syötyä kaikki yhteen menoon. Pitkästä aikaa tunsin hän saaneensa ruokaa aivan vatsan täydeltä.

Aamusella kello puoli kahdeksan hälyytettiin töihin. Työpaikalle oli puolen funnin kävelymatka ja työ alettiin kahdeksalta, päättyen kello viisi illalla, välillä tunnin ruokailuaika. Samanlaisia työhön mobilisoituja oli parisenkymmentä miestä. Kuudenkymmenen hengen vaiheille oli talonpoikaisväkeä, joita määrättiin vuoron perään lähiseutujen eri kylistä, yksi henkilö kustakin talosta, työveron suorittamiseen. Näiden joukossa oli useita naisia, sillä joka talosta ei ollut lähettää työhön miestä —. Sota oli tuhonnut monen talon miehet, joten jäljellä oli vain naisia, lapsia ja vanhuksia.

Päivällisen aikana sai Tompuri kyläläisiltä paistettuja perunoita, joita nämä nuotiolla paistoivat, mutta illallisesta ei ollut tietoa. Työn päätyttyä saivat kyläläiset vapaasti lähteä kukin kotiinsa, saapuakseen taasen aamulla työhön. Joka talolle oli työpäivien luku määrätty maan suuruuden mukaan. Tiedusteltuaan, miksi kyläläiset pääsevät vapaasti iltasella kotikyliinsä, vaan hänen laistensa täytyy pysytellä määrättyssä asunnossa, selitettiin

Tompurille, ettei kyläläisten suhteen ole mitään karkaamisen pelkoa. Heidät löytää aina kotoaan, jos työstä poisikin jäisivät, mutta sitäkään he eivät tee. Jos jäävät päiväksiin saapumatta, niin saavat tehdä kaksi päivää poissa olleen päivän sijalle. Toisin on tavallisten työläisten laita. Jos heidät päästettäisiin vapaasti liikkumaan, niin karkaisivat ja heidän löytämisensä olisi vaihalloista.

Suomessa ollessaan oli Tompuri välttänyt patteritöitä, jopa työttömyyden uhallakin. Nyt hänen täytyi niitä tehdä, tahtoipa tahi ei. Työnteko ei ollut raskasta, sillä näytti riippuvan kunkin omasta tahdosta, liikkuiko hitaammin tai nopeammin —. Työnjohtaja, — sotilashenkilö, kävi kerran päivässä katsomassa työtä ja neuvoi miten tulee tehdä ja lähti sitten taas pois. Vartijasotilaat eivät työnjohtoon puuttuneet, pitivät vain silmällä, että jokainen pysyttelee työpaikalla.

Talo, jossa Tompurilla oli asunto, oli monessa suhteessa korjaamisen tarpeessa. Vesikatto oli aivan laho. Miesväkeä ei talossa ollut muuta kuin vanha vaari ja kaksi keskenkasvuista poikaa. Vaari oli kyllä hankkinut kattopäreet ja naulat, vaan katonpanijaksi ei hänestä ollut. Työstä tultuaan otti Tompuri puheeksi vaarin kanssa katon laittamisen. Lupasi laittaa iltasin katon, jos työpalkasta sovitaan. Vaari ilostui, kun kortteerimiehen avulla saapi katon korjatuksi ja kun sitte emäntäkin sekaantui asiaan, tuli palkkasopimus pian hyväksytyksi. Jo samana iltana hän ryhtyi työn alkuvalmistuksiin, saaden talosta jo illallisen. Kahden viikon kuluttua oli

uusi valkoinen pärekatto valmis, näkyen jo pitkän matkan päähän.

Tämän jälkeen korjasi Tompuri talon työ- ja ajokalut käyttökuntoon ja sillä tavalla pysyi hyvin ruuassa. Joka iltä hän työskenteli puoleen yöhön ja useimmin myöskin sunnuntaisin. Samalla tavalla koettivat toisetkin mobilisoidut työläiset tehdä töitä talollisille, mikä mitäkin, sillä valtion maksama palkka ja muona ei riittänyt kenellekään elämiseen.

Erään lähellä olevan talon katto oli myös kovin laho. Isäntä hankki päreet ja naulat ja tuli Tompuria pyytämään katon tekoon. Sopivat palkasta ja Tompuri läksi pyytämään lupaa asunnon muuttoon. Siihen suostuttiin ja hän alkoi seuraavana iltana katon teon. Palkkasopimukset täytyi pitää salassa. Hän sanoi korjaavansa talon katon, kun isäntäväki on niin ystävällistä ja kun hänellä on hyvää aikaa iltaisin.

Mobilisoitujen joukossa oli myös kaksi muuraria ja nämä muuttivat asuntoa tavan takaa, korjaillen talojen uuneja iltatöikseen. Useissa taloissa olivat uunit käyneet vuosien vieressä varsin kelvottomiksi, kun talollisten joukossa ei uunintekijöitä ollut, eikä ammattimiehiä saanut palkata. Nämä talosta toiseen muuttavat muurarit ansaitsivat hyvin. Näin hyötyivät talolliset työhön mobilisoiduista, vaikka hyötyminen tapahtuikin dekreetin vastaisesti. Ja työläiset pysyivät leivässä, kun saivat talollisille tehdä iltatöitä.

Näin kului kesä ja syksy. Maa jäätty ja satoi lunta ja juoksuhautojen kaivamiset lopetettiin. Mobilisoidut työläiset siirrettiin halkometsään.

Metsätyökunnassa, johon Tompuri joutui, oli toistasataa työläistä. Lähimmästä kylästä oli metsään puolen-toista tunnin kävelymatka. Heitä määrättiin kolme miestä kuhunkin sakkiiin ja jokaiselle ryhmälle annettiin yksi saha ja yksi kirves. Kirvestä hoitava hakkasi loven puun tyveen, sinne puolelle, johon luuli puun parhaiten kaatuvan ja kaksi miestä veteli sahalla yhdessä puun tyvestä poikki. Kun oli kymmenkunta puuta saatu kaatumaan, alkoi kirvesmies karsimaan oksia, ja kaksi miestä alkoi sahalla katkaisemaan runkoja metrin pituisiksi pölkyiksi, joita ei halottu, vaan kokonaisenaan pistettiin pinoon. Jokaisen ryhmän tuli valmistaa sama määrä pölkkyjä päivässä, työ oli siis tinkityötä.

Päivän urakka ei olisi ollut suuri, jos sahat olisivat olleet kunnossa, mutta ne olivat kovin tylsiä, eikä ollut viiloja niiden terottamiseen. Parin viikon kuluttua toivat pomot viiloja. Kun ainoastaan harvat kykenivät sahoja terottamaan, — ja kun tämä työ tehtiin iltasilla, saivat terottajat puoli naulaa lisäleipää joka illasta.

Kun sahat saatiin kuntoon, lisäsivät pomot päivän tinkiä. Tämä synnytti yleistä tyytymättömyyttä. Pahana tyytymättömyyden syynä olivat myös kehnot jalkineet ja käsineiden puute, jos ei muunkaan vaatetuksen suhteen ollut kehumista. Pomot lupasivat toimittaa jalkineita sekä käsineitä ja kuukauden kuluttua niitä saapuikin, mutta ei riittämään asti. Joka kolmas mies sai villittossut ja käsineet. Pomot kyllä lupasivat riittä lisää hankkia, mutta pelkäsi lupaukseksi se jäi.

Kun kukin kolmen miehen sakkii sai vain yhden tossun,

niin pidettiin niitä vuoropäivinä. Kun kahtena päivänä kärsi jalkojen palelemista, niin kolmantena päivänä sai vuorolleen tossut jalkaansa.

Aamusella ensi työksi metsään mentyä viritettiin nuotio. Se oli viiden kolmimiehisen sakin yhteinen. Kirvesmiehet, karsiessaan puita, veivät kukin aina vuoroonsa oksia nuotioon, jotta tuli pysyi sammumatta kaiken päivää. Siinä sitä vietettiin päivällistunti, sekä välilläkin käytiin käsiä lämmittelemässä.

Pomoja oli kymmenkunta. He olivat siviilivaatteissa, mutta revolveri riippui heillä vyössä. Työläiset olivat vapaiden työläisten nimellisiä, mutta vankilan pakkotyöstä eivät olot muuten eronneet kuin että annokset olivat isommat ja sai myöskin rahapalkkaa, joten ei ollut niin suurta nälkäkuoleman vaaraa kuin vankilan pakkotyössä ollessa.

Iltasilla kylään kävellessä tuntui Tompurista elämä usein aivan toivottomalta. Vankilan pakkotyössä ollessa elähytti toivo vapaaksi pääsystä, kunhan vaan määrättyt kuukaudet kestää ja kärsii, mutta tällä pakkotyöllä ei ollut mitään määrää. Hän tunsii olevansa orja, jolta puuttuu kaikki vapaalle ihmiselle kuuluvat oikeudet. Ei ole oikeutta siirtyä työpaikasta toiseen, eikä siten itse määrätä työvoimansa hintaa. Komissaarit määräävät kaiken.

Katkerana tyytymättömyys vallitsi koko työläisjoukossa. Kun luvattuja jalkineita ja käsineitä ei saapunut, jättivät useat sakit työtinkinsä kesken. Pomot vastasivat tähän taas elintarpeiden ja palkan pienentämisellä. Tästä seurasi työläisille nälkä. Puhuttiin lakosta eikä sitä puhetta

salattu pomoiltakaan, mutta nämä huomauttivat, että siinä tapauksessa tulee puna-armeijalaisia palauttamaan järjestystä. Joillakin työläisillä oli kokemusta puna-armeijalaisten lakon lopettamisesta ja he varoittivat lakon teosta tovereitaan.

Saapui sitten tietoja uudesta talouspolitiikasta ja työläiset alkoivat väittää, ettei sen mukaan heitä voi pakolla tällä työmaalla pitää. Ja viikko viikolta saivat useat työläiset kylältä yhä uusia tietoja uudesta talouspolitiikasta. Talonpojatkin saavat myydä vapaasti viljaansa, kunhan vain määrätyn veron suorittavat. Saavat myöskin käyttää palkkatyötä, joka heiltä tähän saakka on kielletty. Mutta pomot sanoivat, ettei heille ole annettu mitään uusia määräyksiä ja työssä on pysyttävä entisellään.

Lähikylien talonpoikia mobilisoitiin edelleen vetämään hevosineen metsästä halkoja rautatien varteen. Työstä oli luvattu kyllä maksaa, vaan maksu oli heidän mielestään turhan pieni. Pitivät muuten koko pakkotoimenpidettä uuden talouspolitiikan vastaisena ja olivat yleensä tyytymättömiä mobilisointiin. Näiltä saivat työläiset yhä lisätietoja uudesta talouspolitiikasta.

Nyt alkoivat työstä karkaamiset. Joka yö livisti joi-takin ja parin viikon kuluttua ei ollut joukosta jälellä enempää kuin puolet. Pomot uhkailivat ja lisäsivät elin-tarveannoksia sekä palkkaa. Tämä toimenpide vähensi hiukan karkulaisuutta —. Kun ketään karannutta ei tuotu takaisin, alkoi Tompurikin ajatella karkaamista. Ja eräänä päivänä työssä ollessaan tekivät kolmeen mieheen sopimuksen, että livistävät seuraavana yönä. —

Pako onnistui hyvin ja kahden päivän kuluttua saapuivat he kaikki Pietariin.

Pietarissa meni Tompuri sen työtoverinsa luokse, jonka kanssa oli Inkerinmaalla talonpojalle rakennusta hakkaamassa. Tämä oli käynyt kylällä tapaamassa Tompuria, kuten sopimus oli ja talon isännältä saanut kunlla, miten Tompurin vangitseminen oli tapahtunut. Talonisäntä oli luvannut säilyttää Tompurin puvun, palkkarukiit ja työkalut.

Toveri selosti myös uutta talouspolitiikkaa sekä sen vaikutusta työläisten oloihin. Kertoi työläisten olevan nyt rahapalkalla ja että heidän asemansa on jotakuinkin sama kuin porvarimaissa. Palkat ovat pienet ja työttömiä sanoit olevan suuret joukot.

Sopivat siinä, että lähtevät talonpojille rakennustöihin. Nyt kun saavat vapaasti palkata työläisiä, niin rakennustöitä riittää. Päättivät lähteä samaan kylään, missä ennen Tompurin vangitsemista olivat olleet.

Seuraavana päivänä kävi Tompuri suomalaisessa kirkkokansliassa tilaamassa Suomesta papintodistuksen, saadakseen itselleen uuden passin. Ilman papintodistusta eivät neuvostoviranomaiset uutta passia anna. Tämän hän oli jo talvella saanut kyläläisiltä tietää. Uuden passin hommaaminen perustui ajatukseen palata Suomeen. Tuo ajatus oli vähitellen hiipinyt hänen mieleensä ja kehittynyt suunnitelmaksi. Venäläistä vankeutta ja pakkotyötä hän oli mielestään jo tarpeekseen kokenut. Voisihan sitä vaihteeksi taas kokea Suomessakin. Eivät kai ne kovin pitkäksi aikaa vankilaan siellä pane, kun hän vaan oli

tavallisena rivimiehenä, eikä sen suurempana syntisenä. Mutta ennen lähtöä täytyy ansaita, jotta ei tuhlaaja-poikana Suomeen mene. — Seuraavana päivänä hän toverinsa kanssa matkusti Inkerinmaalle.

Talonpoika oli säilyttänyt Tompurin puvun sekä työkalut. Ruispussin sanoi olevan navetan katoksessa pehkujen alla. Kertoi että syksyllä olivat häneltä niin tarkkaan kaiken viljan takavarikoineet, ettei tiedä pääseekö uutiseen asti. Kylän puheenjohtaja oli painostanut häntä, kun hän oli uuden rakennuksen saanut. »Rakennuksen valmistaminen on jätettävä nyt syksyyn», sanoi isäntä.

Kertoi sitten vielä: »Kylän puheenjohtaja mainitsi viime viikolla, että jos tulisi hyviä kirvesmiehiä, niin antaisi rakentaa itselleen talon, kun nyt on lupa ottaa palkkaväkeä. Hänellä on hyvät hirret pihalla ja rakennuttaa tietenkin komean talon. Ei hänellä ole varojen puutetta. Hän on ainoa koko kylässä, joka on näinä aikoina rikkautunut, kaikki muut ovat köyhtyneet. Hänellä oli ennen vain yksi lehmä, kun toisilla oli viisi ja kuusi. Nyt on toisilla yksi, harvoilla kaksi, mutta hänellä on kolme. Maitovero on ollut yhdestä lehmästä sata pullonmittaa vuodessa, vaan hän ei ole suorittanut kolmesta lehmästä yhteensä sataa pulloa. Lahjuksia ovat useat kyläläiset hänelle vieneet ja hän on niitä ottanut vastaan. Eikä häneltä ole takavarikoitu viljaa muuta kuin nimeksi. Hänellä on rahaa, viljaa ja ruokaa. Menkää siis hänelle töihin.

Mutta muistakaa, että hän on kylän epärehellisin mies.

Tulee olla varuillaan hänen suhteensa. Työsopimus on tehtävä todistajain läsnäollessa ja palkka nostettava vähin erin, sitä mukaa kuin rakennus valmistuu. Ottakaa palkaksenne rukiita ja voita, mutta rahaa vain nimeksi. Rahan arvo näkyy laskevan kovasti joka päivä, vaan rukiin ja voim arvo ei laske. Pyytäkää hintaa riskisti, kyllä hän voi suorittaa, — ja vaatikaa hyvää ruokaa —.

»Miksi hänet olette kyläkomitean puheenjohtajaksi valinneet, kun kerran pidätte häntä epärehellisimpänä?» kysyi Tompuri.

»Emme häntä ole valinneet. Kommunistisen vallankumouksen alussa muodostivat kylään köyhälistön komitean. Sen muodostajina oli toistakymmentä henkilöä. Se joukko valitsi hänet silloin puheenjohtajakseen, kun hän oli ainoa kommunistiseen puolueeseen kuuluva henkilö koko kylässä. Kirkonkylässä olivat näet muutamat henkilöt perustaneet kommunistisen puolueen osaston ja siihen oli hän heti perustettaessa liittynyt. Aikaisemmin ei puolueasioista mitään piitannut. Pietarissa olevan erään suuren lihakaupan asiamiehenä pitäjiä kierteli ja tapporaavaita osteli tuolle liikkeelle. Juopotteli kun sai vähänkin kokoon ja petti talollisia, — ja lopuksi teki petoksia itse lihaliikkeellekin. Olisi niistä rötöksistään joutunut oikeuteen, mutta tuli vallankumous, joka keskeytti oikeudenkäynnit. Maanviljelys oli lähes kokonaan vaimon huolena ja tämä ei tietenkään kyennyt suuria aikaansaamaan. Kun vallankumous tapahtui, niin osasipa liittyä kommunisteihin — ja se on häntä vedellyt.

Kun ensi kerran oli kunnan neuvosto valittava, ei

kyläläisistä monikaan ottanut siihen osaa, eikä myöskään kyläkomitean vaaliin ja hän tuli kuudellatoista äänellä valituksi. Toisella kertaa otettiin osaa ja hän sai ainoastaan kaksitoista ääntä, erään talollisen saadessa kuusikymmentä. Läänin komitea määräsi kuitenkin hänet. Viime kerralla hän sai vaan kahdeksan ääntä ja eräs talonpoika kahdeksankymmentä kuusi ääntä. Siitä huolimatta määräsivät kunnan- sekä lääninkomiteat hänet kylän puheenjohtajaksi. Kyläkomiteaa ei hän kutsu kertaakaan koolle, vaan toimittaa kylän asiat yksinään, eikä hänelle kukaan mahda mitään. Kylän komissaariksi häntä kutsutaankin. Varinkoff on hänen nimensä ja vaikka on venäläinen, osaa puhua suomeakin, kuten muutkin tämän kylän asukkaat.

Kun hänelle työhön menette, niin sanokaa hänelle edelleenkin olevanne minun serkkujani, mutta lähteneenne rahatöihin, kun kotoiset tehtävät voivat toiset kotona olevat toimittaa. Hän jäi siihen luuloon, että serkkuja olitte, kun ei sen sotilaskomennuskunnan taholta mitään syytöstä minua vastaan tehty.»

Tompuri läksi toverinsa kanssa kävelemään kylätielle. Puheenjohtaja, jonka talo oli aivan tien laidassa, sattui olemaan pihalla ja nähtyään heidät, tuli lähemmäksi ja kysyy: »Ettekö ole samoja miehiä, jotka rakensivat pari vuotta takaperin tuon talon tuolla?»

»Samoja ollaan.»

»Mihin olette nyt matkalla?»

»Rakennustöitä lähdettiin etsimään kun ne kotoiset työt tulee kyllä kotonaoleviltakin tehtyä.»

»Onko teillä työkalut mukana?»

»On. Tuonne serkun taloon jätimme.»

»Eikö hän neuvonut teitä tulemaan minun luokseni?»

»Ei hän erittäin neuvonut. Sanoi vain sivumennen, että puheenjohtajakin kukaties voipi rakennuttaa talon.»

»Taitaapa olla kademielinen, kun ei neuvonut, vaikka hänelle selvästi asian puhuin. Tulkaahan sisälle, niin puhutaan asiasta. Jos hinnoissa sovitaan, niin saatte suuren työn.»

Menivät sisälle ja puheenjohtaja otti esille talon pohjapiirustuksen, jonka hän oli itse lyijykynällä piirtänyt. Siitä kyllä kävi selville talon pintamitat. Nurkkakivetkin oli hänellä jo pihassa. Niiden paikolleen asettaminen kuului samaan urakkaan.

Komea piti talosta tulla. Kahden puolen rakennusta oikein lasiverannat. Verannan ovet ja ikkunat oli kuljettanut Pietarin läheltä jostakin herrashuvilasta. Palkan suhteen alkoi pitkä tinkiminen, mutta lopulta saatiin sopimus. Kaksi naapuria kutsuttiin todistajiksi, joille sopimus juurtajaksain selitettiin. Seuraavana päivänä aloitettiin työ.

Syyspuoleen oli kesä kulunut ennenkuin rakennus valmistui. Palkkasaatavansa nostivat miehet vähin erin ja mitään rettelöä ei syntynyt, sillä työ tuli tehdyksi aivan niinkuin puheenjohtaja tahtoi. Tompuri oli saamansa rukiit siirtänyt niin sanotun serkun taloon, mutta hänen toverinsa oli aina kerran kuussa tehnyt matkan Pietariin, vieden saaliinsa perheelleen. Viime matkallaan oli käynyt kirkkokansliasta hakemassa Tompurille saapuneen papintodistuksen ja samalla käynyt eräässä passivirastossa

panemassa Tompurin passin saantihommat alulle. Parin kuukauden perästä oli luvattu passi.

Ottivat sitten toisen pienemmän talon rakentaakseen, jonka kanssa menikin myöhäiseen syksyyn. Talven töiksi jäi tämän sekä serkun talon sisustyöt.

Keväällä 1922 saapui Tompuri Pietariin **kaikkine** säästettyine elintarpeineen ja rahoineen. Hän oli vakavasti harkinnut Suomeen menoa ja päättänyt lähteä. Rukiinsa ja perunansa möi eräälle kauppiaille, jättäen itselleen vain kaksi puutaa perunoita ja puolitoista puutaa jauhoja, sekä säästämänsä voin.

Ensi työkseen meni Newskin varrella olevaan suomalaiseen virastoon tiedustelemaan Suomen kuulumisia ja saamaan selville, odottaisiko vankeus siirryttyään Suomeen. Virastossa selitettiin, että amnestian perusteella ei tavallista punakaartilasta kohtaa mikään rangaistus Suomessa, jos ei ole tehnyt yksityisrikoksia. Kun mitään sellaisia ei Tompuri ollut tehnyt, käveli hän yhtäpäätä Mihailovin torin varrella olevaan venäläiseen virastoon ja rekisteröi siellä itsensä Suomeen matkustamista varten.

Saatuaan kuulla, ettei Venäjän rahaa saa Suomeen viedä kuin määrätyn vähäisen summan, ja ettei sillä Suomessa ole juuri mitään arvoa, päätti hän ostaa itselleen oikein hyvän puvun, parasta lajia kellon ja pari kultasormusta.

Seuraavana ammuna läksi näitä ostoksiaan varten eräälle torille. Katseli ensin torin laidassa olevista myynti-

kojuista pukuja. Mieleistään ei löytänyt ja ajatteli lähteä jollekin toiselle torille. Mutta nyt lähestyi häntä eräs siististi puettu venäläinen mies, kysyen: »Pukujako katselette?»

»Niitä olen katsellut, vaan eipä täällä näytä olevan mieleistä», vastaa Tompuri.

»Eihän täällä oikein kunnollisia pukuja ole. Jos tahdotte oikein hyvän puvun ja sopuhinnalla, niin seuratkaa minua. Minulla on suuri pukuväestö parasta lajia. Tämä talonpoika tulee myös ostamaan minulta puvun,» sanoi mies ja osotti vieressään seisovaa, talonpojalta näyttävää vanhanpuoleista miestä.

Tompuri suostui lähtemään ja kävellessä kävi selville, että vanhempi mies oli Inkerin suomalainen talonpoika.

Pitkä oli kävelymatka kaupiamiehen myymälään, vaikka hän vakuutti torilla, ettei sinne pitkälti matkaa ole. Vihdoinkin saapuivat perille ja kauppias avasi kadulta johtavan oven, astuen itse edellä. Tompuri astui viimeisenä ja päästyään puotiin hämästyy hän, kun puoti näyttää tavalliselta ruokatavarakaupalta, mutta varsin köyhältä. Tiskillä oli muutamia makkaroita, pari leivän puolikasta ja muutamia omenia.

Kauppias huomaa Tompurin hämmästyksen ja alkaa selittämään: »Aloin tässä ruokatavarakaupan vaan kokeeksi, joten en vielä ole paljoa tavaraa hankkinut. Jos näen kaupan lähtevän edistymään, niin hankin tavaraa lisää. Yläkerrassa on minulla vaatevarasto. Istukaa nyt ja levätkää hetkinen, kun pitkän matkan kävelitte. Menemme sitten yläkertaan.» Näin puhellessaan hän tar-

joaa kumpaisellekin tuolin ja kohta leikkaa koko pitkän pätjän kummallekin makkaraa ja leipää sekä tarjoaa kohteliaasti, pyytäen maistamaan.

Tompuri ei huoli makkarasta, vaikka kauppias vakuuttaa, ettei hän maksun vuoksi tarjoa. Ottaa sitten suuren hyvännäköisen omenan ja tarjoaa sen Tompurille ja hän alkaa sitä syödä. Talonpoika syö makkaraa ja leipää.

Syödessään omenaa huomasi hän sen kuoren olevan monesta kohti rikki ja purressa irtautui kuori ohkaisena erikseen suuhun. Mutta mitään sen suurempaa huomiota ei hän siihen kiinnittänyt. Kun oli hiukan jano, pisteli hän omenan nopeasti suuhunsa. Syönnin jälkeen tuntui hänen kieltään kirvelevän ja kurkkuaan karvastelevan. Talonpoika söi edelleen makkaraa ja leipää ja kauppias puheli yhtä päätä.

Vihdoin huomautti Tompuri, kun kauppias ei näyttänyt kiirettä pitävän, että mentäisiin niitä pukuja katsomaan sinne yläkertaan.

Kauppias sanoi hakevansa useampia pukuja alas, niin ei tarvitse suotta ylös kävellä, — ja kun sielläkään ei vielä ole ennätetty kaikkia järjestää hyvään kuntoon. Puhellessaan kiersi hän avaimella puodin oven sisäpuolelta lukkoon ja läksi huoneesta, sanoen viipyvänsä vain pari minuuttia.

Hän viipyi kuitenkin ehkä kymmenisen minuuttia ja Tompuri alkoi tuntea pahoinvointia. Talonpoika alkoi myös valittamaan, ettei hänen asiansa ole nyt oikeassa kunnossa. »Koskee vatsaan sekä sydänalaan.»

Saapui sitten kauppias, suuri sylintäyteinen paketti

mukanaan, jonka pudotti tiskin viereen. Harmaa paperi ympäröi pakettia, joten ei voinut nähdä oliko siinä vaatteita —. Tompuri ilmoitti voivansa pahoin ja pyysi vettä, samoin teki talonpoika.

Kauppias otti nopeasti kaksi lasia ja kaasi valkealasisesta suuresta pullosta vettä ja tarjosi kumpaisellekin, vakuuttaen pahoinvoinnin menevän pian ohi, kun juovat raitista vettä.

Tompuri kulautti nopeasti veden lasista ja kylmää se tuntui olevan, mutta suuhun jäi outo, pistävä maku. Talonpoika joi samoin tarjotun veden lasista ja kauppias otti lasit vastaan, ryhtyen sitten päästelemään paketin rihmaa auki, haastellen yhtäpäättä, minkä mitäkin.

Tompuri tunsi kauheaa pahoinvointia. Tuntui aivan kuin tahtois ylönnannattaa. Korvat humisivat ja päätä huimasi jo pari kertaa. Hetken kuluttua hän meni tiedottomaksi —.

Kun Tompuri tulee tuntoihinsa, huomaa hän makaavansa sängyssä. Huone on suuri, aivan salin muotoinen ja sänkyjä on paljon. Joka sängyssä näyttää makaavan joku. Huoneen toisella sivulla näkee hän naisen, joka istuu erään sängyn vieressä olevalla tuolilla ja haastelee hiljaksen sängyssä makaavan kanssa. Kohta alkaa hänelle selvitä, että hän on sairashuoneessa —. Mutta miten hän on joutunut sairashuoneeseen —?

Kestää pitkän aikaa ennenkuin muisti virkooa —. Lopulta hän muistaa puvun ostossalonsa, — siihen kauppaan

menonsa, — omenan syönnin, — veden juonnin ja hirmuisen pahoinvoinnin —. Mitä sitten on tapahtunut —? Sitä ei tiedä —.

Hän yrittää nousta istumaan. Pää tuntuu kovin ras-
kaalta —.

Nainen tulee nopeasti hänen luokseen ja käskee levätä edelleen. Kysyy: »Muistatteko mitä on tapahtunut?»

Tompuri kertoo puvun ostoon lähtönsä torille, sieltä talonpojan kanssa kauppamiehen mukana kulkemisensa ja puodissa olon.

»Tiedätkö mistä se talonpoika oli?»

»Inkerinmaalta oli, vaan lähemmin ei tullut puheeksi, mistä kunnasta ja kylästä oli.»

»Muistatteko sen kadun nimen ja talon numeron, jossa se puoti oli?»

»Muistan hyvin», ja Tompuri selitti.

»Siitä samasta talosta teidät löydettiin alusvaatteissa. Erästä huoneesta löytyi vanhempi mies myöskin alusvaatteissa, mutta kuolleena, — aivan kylmänä. Teissä huomattiin vielä elonmerkkejä ja nyt olette toipunut.»

»Mitä sanoi kauppamies?»

»Ei siinä talossa ole mitään kauppaa. Se on hyljätty talo, jossa ei asu ketään.»

Nyt selvisi Tompurille täydellisesti, että hän oli joutunut ryöväriin käsiin. Sellaista hän jo aavisti tuntu-
hinsa tullessaan ja muistellessaan puodissa oloaan. »Se oli nyt jo kolmas kerta kun Venäjällä tulin ryöstetyksi, mutta nyt veivät enimmäen. Toista vuotta ponnistelin

ja säästin — — ja nyt meni kaikki. Vaatteetkin veivät —, huokasi Tompuri.

Sairaanhoitaja lohdutti: »Henkenne säästyí kuitenkin. Ajatelkaa niitä kymmeniä, jotka ovat samalla tavalla tulleet ryöstetyiksi ja menettäneet samalla henkensäkin. Yhtenäán löydetään tyhjästä taloista ihmisiä, joita on houkuteltu jollakin tavalla sinne ja sitten kuristettu tai myrkytetty kuoliaaksi. Useimmat kuolleet on tavattu kuristettuina. Ja miliisi ei pääse rikollisten jälille. Ruumiit löytää joku sattumalta. Kertaakaan ei ole rikollisia yllätetty itse teossa.»

Kahden päivän kuluttua tuntee Tompuri itsensä aivan terveeksi ja pääsee pois sairaalasta. Vaatteekseen saa vanhat sotilaan topatut housut, vanhan kuhuneen sinellin ja rikkinäiset kengät jalkaansa. Päättää ensimmäiseksi lähteä katsomaan sitä kauppapuotia, jossa tuli ryöstetyksi. Päästyään sen talon kohdalle, menee hän puodin ovelle ja näkee sen olevan lukossa. Katselee ikkunasta sisälle. Tiski on jälellä, mutta mitään muuta ei ole. Ei edes niitä tuoleja, joilla istuivat —. Portti on lukossa, joten pihalle ei pääse. Asumattomalta näyttää talo —. Surullisena lähtee kävelemään asuntoaan kohti, — ja tulee kadulla vastaan —. Katson miestä — ja vihdoín tunnen. Asetun hänen tielleen ja hánkin tuntee minut. Tervehdimme ja alan kysellä, mistä hán tulee? — Hán vastaa: »Ryövärien luolasta, sairaalan kautta.» Menemme kahvilaan ja tilaan teetä. Hán alkaa kertoa kovia kokemuksiaan Moskovassa eroamisemme jälkeen. Kertoo yksityiskohtaisemmin kuin mitä edellä olen esittänyt.

Ruokaa sanoo olevan asunnossaan, joten suoranaista nälkää ei nyt aivan heti tule, mutta vaatteita ja rahaa ei ole. Kehnot työvaatteet on asunnossa. Ja hän kysyi:

»Mitä teen, menenkö Suomeen samanlaisissa risoissa kuin sieltä tulin? — vai lähdenkö vuodeksi vielä Inkeriin talonpojille työhön?»

»Ja tulla vielä neljäs kerta Venäjällä ryöstetyksi», li-
säsin minä. »Parasta lienee, että koetat päästä Suomeen yhtä tyhjäksi ryöstettynä, kuin sieltä tulitkin. Ehkäpä siellä on parempi mahdollisuus ansaita ja tuskin siellä on niin suuri vaara tulla ryöstetyksi kuin täällä.»

»Taitaa olla viisainta lähteä, mutta myöntänet kaiketi, että olen ollut kovan kohtalon mies.»

Myönsin, vaan samalla huomautin, että »tuhannet Suomesta paenneet ovat menettäneet paljoa enemmän, — ovat menettäneet henkensäkin —».

»Oikeassa olet. Pietariin tultuani sain eräältä toverilta tietää, että se karkulaistoverikin, jonka kanssa Suomesta tänne tulin, oli taistelussa kaatunut. Kuolemaa läksi pakoon, niinkuin minäkin, täällä hänet kuolema saavutti. Ehkäpä minun onnistuu elävänä takaisin päästä —.»

Niin erosimme taaskin. Kukaties ainaisesti —.

MATKALLA MAKSIMIJUNASSA.

Olen pilettejä ostamassa Nikolain asemalla Pietarissa. Pohjoiseen menevälle junalle pitäisi saada pilettejä, mutta jono on niin hirveän pitkä ja kello osottaa aikaa olevan enään kymmenen minuuttia junan lähtöön. Viiden minuutin kuluttua teen jonon lyhentymisestä sen johtopäätöksen, että jos juna lähtee aikanaan, niin pilettejä jään. Seison kuitenkin jonossa arvelen, että ehkäpä myöhästyttävät junaa sen verran, jotta ennätetään pilettejä saada. Sellaisen tempun olin kyllä aikaisemmin parikin kertaa nähnyt tapahtuvan. Se viidenkymmenen virtan matka, joka on kulettavaa, menee kyllä vaikka vauunun puhvelin päällä, kun vaan saisi pilettejä. Junan lähtöaikaan on enään minuutti aikaa, — ja nyt saapuu joku rautatievirkailija pilettiluukulle ja käskää lopettamaan pilettejä myynnin. Pilettejä on jo myyty niin paljon, etteivät kaikki sovi mitenkään lähtevään junaan. Luukku suletaan ja noin kolmesataa ihmistä jää ilman pilettejä.

Harmittaa aikataavalla, mutta mitään ei myöhästymiselle mahda. Katselen jälle jäänyttä joukkoa, olisiko ketään tuttavaa, jonka kanssa lähtisi yökorteeria etsimään. Sattuu siinä olemaan parikin hyvää tuttavaa. Huomaan joukossa rautasorvari Vanhasen ja kirvesmies Pitkäsen.

Kumpikin ollut monet vuodet Pietarissa. Suomesta siirtyessäni tulin heidän kanssaan tuttavaksi. Tervehdin miehiä ja kysyn, mihin ovat menossa ja mitä nyt otamme eteemme, kun juna jätti?

Sanovat olevansa matkalla Markhovin kuntaan elintarpeita hakemaan ja ehdottavat, että lähdetään matkalle maksimilla.

Maksimijunaksi kutsuvat sellaista junaa Venäjällä, jolla ei ole kiinteää aikataulua. Se saattaa Pietarista lähteä ilmoitettuun aikaan, mutta mitään määrää ei ole mihin aikaan se millekin asemalle saapuu. Viidenkymmenen virstan matkan se voipi toisinaan sujauttaa aivan kuin tavallinen matkustajajunakin, vaan toisinaan saattaa viipyä sillä välillä puoli vuorokautta. Kulkiessaan se työskentelee väliasemilla ja matkan perille ennättäminen riippuu siitä, miten sattuu olemaan väliasemilla työtä. Matkustajavaunuja ei sillä useimmiten ole ainoatakaan, vaan matkustetaan umpinaisissa tyhjissä tavaravaunuissa, — ja toisinaan avonaisissakin, — etenkin kesällä. Piletin hinta oli sama maksimissa kuin muissakin junissa, eikä niinä aikoina, jota kertomus koskee, ollut edes luokkajakoa rautatiellä, niinkuin sitten myöhemmin järjestettiin porvarismalliin. Kansa, — ja komissaarit matkustivat vain erilaisissa vaunuissa.

Maksim piti lähteä kello yhdeksän ajoissa illalla ja teimme sopimuksen keskenämme lähteä sen mukana matkalle. Tähän sopimukseen yhtyi neljänneksi »Koskenkylästä» kotoisin oleva Inkerin suomalainen talonpoika. Vaikka maksimin lähtöön oli vielä kolmatta tuntia aikaa,

niin määräsimme kaksi miestä nyt jo pilettiluukulle. Tunnin kun seisovat, niin sitten muutetaan vuoroa. Kaksi piletteä oli korkein määrä, minkä yksi ihminen sai ostaa.

Heti alkoi muodostua jono. Maksimille lähteviä näytti siis olevan muitakin. Vähän ajan kuluttua oli jonossa parisataa ihmistä.

Aika kului odotellessa ja kun pilettiluukku avattiin, niin saimme ensimmäisenä piletit. Läksimme etsimään asemasillalta maksimia ja löytyihän se. Useissa härkävaunuissa oli väkeä jo paljon. Ne, jotka eivät matkustajajunaan sopineet, olivat nyt sijoittuneet maksimiin.

Olihan niitä vielä tyhjiäkin vaunuja, vaan useimmat olivat varsin siivottomassa kunnossa. Aivan viimeisenä oleva härkävaunu näytti siistimmältä. Siinä oli viimeksi kuletettu heiniä, koska oli niitä vielä lattialla. Potkimme kaikki heinien tähteet yhteen nurkkaan ja asetuimme niiden päälle mahdollisimman lähekkäin istumaan, sillä pakkasta oli lähes kaksikymmentä astetta.

Matkustajia karttui yhtäpäätä lisää. Viisi venäläistä miestä ja neljä naista tuli meidänkin vaunuamme. He asettuivat vaunun toiseen päähän. Nähtävästi olivat tuttavina keskenään ja ehkä samalle asemalle olivat matkalla.

Kaksikymmentä minuuttia myöhästyy lähtö, mutta hyvää vauhtia sitä sitten mentiin noin kolmen virstan verran ja sitte pysähtyi juna. Veturi lykkäsi vaunurivin erääseen vaihteeseen ja lähti pois. Aloimme odottaa sen takaisin saapumista, mutta ei vaan kuulunut. Kun olimme jo toista tuntia odottaneet, läksimme ulos katselamaan,

mihin se veturi meni. Sitä ei näkynyt eikä kuulunut mistään. Kaksi lasta näimme kävelevän Pietarista päin pitkin rataa.

»Kerjäläislapsia näyttävät olevan. Missä lienee heidänkin kotinsa, kun yönselkään ovat polokset lähteneet,» sanoi Koskenkylän mies.

Odoteltiin lasten tuloa kysyäksemme mihin ovat matkalla näin keskellä yötä. Tulokkaat olivat poika ja tyttö. Poika näytti noin kahdentoista ja tyttö kymmenen vuoden ikäiseltä. Vaatteet olivat kovin rääsyiset kummallakin. Pojalla oli jaloissa aikuisen miehen vanhat saappaat ja tytöllä niinivirsut ja säärien suojana säkinkappaleet. Kumpaisellakin oli pikkuinen pussi selässä.

Heti lähelle tultua kysyi poika: »Mihin tämä juna on menossa?»

»Vologdaan sen pitäisi mennä, vaan eipä näy mihinkään menevän. Veturi hylkäsivät meidät tähän,» sanoi Koskenkylän mies, joka ryhtyi lasten kanssa puheisiin, kun oli venäjänkielessä pätevä.

»Onko tämä se juna, jonka piti lähteä kello yhdeksän illalla Pietarista?»

»Sama juna on.»

»Kuule Marja. Nyt me tapasimme sen saman junan kiinni, johon Pietarissa tavotimme ja emme päässeet,» sanoi poika tytön puoleen kääntyen. Katseli sitten vaunua ja kysyi: »Saammeko nousta tähän vaunuun? Sisko on niin väsynyt.»

»Miksi ette päässeet Pietarissa junaan?»

»Eivät päästäneet asemasillalle, kun meillä ei ollut pilet-

tiä.» Samalla uudisti poika kysymyksen vaunuun pääsemisestä.

»Meidän puolesta kyllä pääsette, mutta konduktööri saattaa ajaa pois, kun tulee pilettejä tarkastamaan.»

»Jos ajaa, niin jäämme sitten asemalle odottamaan toista junaa.»

»Mihin olette matkalla?»

»Vologdaan mennään. Siellä on koti.»

Autoimme lapset vaunuun ja krtsuimme viereemme istumaan heinärippeiden päälle, ja Koskenkylän mies jatkoi kyselemistä:

»Milloin matkustitte Pietariin?»

»Kolme viikkoa on jo aikaa, kun Vologdasta läksimme.»

»Miksi läksitte Pietariin?»

»Läksimme isää etsimään. Hän lähti kotoa syyskesällä ja lupasi Pietarista heti kirjoittaa kun vaan saapi työpaikan. Odotimme kuukausia, ja kun ei mitään hänestä kuulunut, niin läksimme etsimään.»

»No löysittekö isän?»

»Emme löytäneet», sanoi poika surusta, värjäväällä äänellä, — ja jatkoi: »Mihin lienee isäraukka joutunut. Luultavasti on kuollut, kun ei kukaan hänestä mitään tietänyt.»

»Oliko isä kotona ollessaan hyvä?»

»Tietenkin oli hyvä. Jos olisi paha ollut, niin emme olisi häntä etsimään lähteneet.»

»Miten te Pietarissa etsitte isänne?»

»Toista viikkoa ensin kuljimme tehtaalta toiselle tiedustelemassa. Paljon oli sellaisia tehtaita, jotka olivat

sulettuna ja joissa ei ollut ketään. Sitten neuvoivat ihmiset meidät sellaiseen virastoon, jonka alakerrassa kun kirjoitti paperille kenen nimen tahansa ja kysymyksen missä hän asuu ja sen paperin pani erääseen laatikkoon ja määrätyn summan rahaa, — nostettiin se laatikko yläkertaan, — ja jonkun ajan kuluttua tuli vastaus, missä asuu. Eräs herra kirjoitti meille isän nimen paperille ja kysymyksen. Panimme sen laatikkoon ja määrätyn summan rahaa. Vasta iltasella saimme vastauksen, jossa sanottiin: »Hänestä ei ole mitään tietoa —.» Niin menivät rahat ilman aikojaan. Menimme sitten toisella puolella kaupunkia oleviin tehtaisiin kyselemään, vaan kukaan ei isästä tietänyt mitään —.»

»Missä te vietitte yöt Pietarissa ollessanne?»

»Kaksi yötä olimme asemalla, mutta kolmantena iltana ajoivat pois. Menimme sitten erääseen suureen taloon ja nousimme kiviportaita ylös aivan viimeiseen kerrokseen ja siihen kävimme maata. Ei ollut siellä ylhäällä kovin kylmä. Kaksi yötä vietimme samassa paikassa. Toisista taloista etsimme toisiksi öiksi samanlaiset portaat. Useimpien talojen ulko-ovet olivat illalla lukossa, joten ne olivat harvat talot, joihin sillä tavoin yöksi pääsi.»

»Etttekö päässet asuntoihin yöksi?»

»Kaksi yötä saimme olla huoneessa. Eräällä tehtaalla kun oltiin iltasella kysymässä isää, niin eräs työmies kutsui kotiaan yöksi. Olimme siinä toisenkin yön. Kun sitten taas menimme toiselle puolelle kaupunkia isää tiedustelemaan, niin emme illalla voineet niin kauaksi kävellä, jotta olisimme siihen asuntoon päässeet.»

»Pyysittekö päästä yöksi asuntoihin?»

»Pyysimme alussa useampaankin eri paikkaan, vaan eivät päästäneet, kun oltiin vieraita, eikä ollut rahaa yösjän maksuun.»

»Miten saitte ruokaa?»

»Pyydettiin taloista ja toreilta.»

»Ja ihmiset antoivat?»

»Antoivathan aina jotkut. Useimmat antoivat rahaa vähäsen, mutta ne pienet rahat, joita saimme, eivät tah-
toneet kelvata kenellekään, jos mitä aijottiin niillä rahoilla ostaa.»

»Antoivatko leipää?»

»Torilta saatiin pieniä palasia ja palaneita kuoria. Useim-
mat antoivat kakkua.»

»Minkälaista kakkua?»

Poika avasi pussinsa auki ja otti sieltä rehukakun pala-
sen, jota näytti: »Tällaista kakkua.»

»Shän on eläimen ruokaa.»

»Vaikka on, niin kyllä sitä ihminenkin voipi syödä.
Kun pureksii hienoksi, niin leivän asian ajaa, eikä koske
vatsaan.»

»Oletteko ennenkin tuollaista kakkua syöneet?»

»Olemme syöneet Vologdassa, ja syöpi sitä köyhät
Pietarissakin.»

»Tuotako teillä on pusseissa?»

»Sitä on — ja onpa perunoitakin iso joukko. Kun pääs-
tään kotiin, niin laitetaan perunat kiehumaan.»

Kummallakin oli noin kolmen kilon verran perunoita
pussissa, — pojalla ehkä vähän enemmän.

»Minkälainen koti teillä on?»

»Hyvä koti. Pikkuinen oma mökki kaupungin laidassa. Isä on sen rakentanut», sanoi poika erikoisella äänenpainolla.

»Ja äiti on kotona — Niinkö?»

»Niin, äiti on kotona ja kaksi pienempää siskoa.»

»Onko teillä lehmää ja perunamaata?»

»Ei ole lehmää, mutta perunamaata on vähäsen. Nyt lienevät kotona jo perunat kaikki», sanoi poika masentuneella äänellä.

»Mistä saatte siementä keväällä?»

»Äiti laittoi jo syksyllä siemenperunat talteen. Ei niitä syödä. Kun pääsen kotia, käyn kylältä pyytämässä perunoita syötäväksi. Antavat perunan talosta ja toisista kaksi — kolmekin.»

»Onko se kotimökki lämmin?»

»Lämmin on, kun vaan saadaan vähänkin puita. Niistä on tiukka. Kun kotia pääsen, niin menen niitä hakemaan vaikka miten etäältä, — ja sitten nukutaan lämpöissä senkin edestä kun Pietarissa palelsi.»

»Taisi hätyyttää kylmä Pietarissa?»

»No, ei minulla pahempaa hätää sentään ollut, vaan siskoa palelsi. Toisinaan ihan itki polonen.»

»Voi lapsiraukkoja», huokailimme.

»Niitä on isättömiä orpoja Venäjällä nykyään suunnaton joukko. Kylällä kulkee heitä pyytämässä joka päivä. Kaikkia ei voi kukaan avustaa, — ei vähääkään voi kaille antaa, — sillä niin paljon niitä käy,» sanoi Koskenkylän mies.

Lapset olivat väsyneitä ja kävivät pitkäkseen. Pian he vaipuivat uneen —.

Tuli vihdoin veturikin ja lähdettiin liikkeelle. Kolme tuntia oltiin siinä paikallaan oltu. Nyt mentiin hyvää vauhtia eteenpäin. Olimme jo puolessa matkassa kun eräällä asemalla veturi työnsi taas vaunut sivuvaihteelle ja meni sen tien.

Läksimme ulos kävelemään lämpimiksemme ja katselemaan veturia. Asemalla se vaihteli vaunuja kiskoilta toisille ja sitten läksi tyhjänä puskuttamaan Pietariin päin.

Vaunussa istuvat venäläiset manailivat, kun jätti tähän. Heillä olisi ollut enään vaan yksi aseman väli päästävä eteenpäin. Keskustelivat odottavatko veturia, vai lähtevätkö loppumatkan astumaan jalan. — Ottivat pussit selkäänsä ja lähtivät, — arvelleen, että ennen sitä lämpösikseen kävelee, kun vaunussa tuntikaudet vilussa istuu ja odottelee.

Syvä hiljaisuus vallitsi vaunussa sekä ympäristössä. Ei kuulunut muuta kuin nukkuvien lapsien kuorsaukset. Ihmeteltiin kun eivät edes kylmän vuoksi herää. Päätimme heidät tunnin kuluttua herättää, jotta eivät poloset palellu.

Yhtäkkiä kuuluu etempää sivulta kolme revolverin laukausta ja naisen kimakka kirkaisu — ja sydäntä vihlova hätähuuto —, ja sitten heti taas kaksi revolverin laukausta —. Sitten ei kuulu enään mitään —. Riennämme ulos vaunusta ja katselemme sinnepäin, mistä laukaukset ja hätähuuto kuuluivat. Sillä puolella rataa on pientä lumista näreikköä, joten ei voi nähdä kauemmaksi.

Toisista vaunuista tulivat ihmiset myöskin ulos katselemaan ja ihmettelemään, mistä laukaukset ja hätähuuto mahtoivat kuulua. Joku kiirpeää vaunun katolle nähdäkseen sieltä yli näreikön, mutta sieltäkään ei näe kauas. Koskenkylän mies alkaa selittää:

»Tunnen tämän paikkakunnan, sillä kotikyläni ei ole tästä kaukana. Revolverin laukaukset ja hätähuuto kuului maantieltä. Maantie tekee tällä kohtaa mutkan radallepäin. Radalta maantielle on matkaa virstan verta. Juuri tällä kohtaa on maantiellä pikkuinen mäki, eikä lähellä ole taloja. Luultavaa on, että maantiellä oli Pietariin menossa joku talonpoika perunakuormansa kanssa ja hänellä oli vaimo mukana. Rosvo on tullut heitä mäessä vastaan ja ampui ne ensimmäiset kolme laukausta mieheen — ja hänen vaimonsa silloin kauhuissaan kirkaisi, alkaen huutaa, — mutta rosvo ampui heti vaimoon ne kaksi viimeksi kuulua laukausta. Näin luulen maantiellä tapahtuneen.»

Jotkut ehdottavat, että mentäisiin katsomaan maantielle, mutta Koskenkylän mies pitää sen turhana. »Ennenkuin ennätämme maantielle kahlata, on rosvo jo monen virstan päässä. Ammuttuaan talonpojan ja hänen vaimonsa kuoliaaksi, on rosvo noussut heti rekeen ja lähtenyt ajamaan Pietaria kohti. Jos olisi ratsuhevonen tässä, niin sitten voisi hänet saavuttaa, mutta muuten ei ole yrittämistä —.»

»Mutta mihinkähän rosvo panee ruumiit?» kysyi eräs.

»Maantie kulkee pitkin Nevajoen vartta. Useista virtavista paikoista on Neva auki. Rosvo ajaa hevosen sellaisen

avonaisen paikan lähelle, — ja heittää ruumiit Nevaan ja se kulettaa mereen, josta eivät löydy, kun sattuman kaupalla. Sitten ajelee Pietariin ja laittaa perunat talteen ja hevosen pistää lihaksi, myyden lihat. — Reen särkee polttopuiksi —.»

»Kyllä on kamalaa ihmiselämä. Kuullaan laukaukset ja hätähuuto sekä käsitetään, että vähän matkan päässä tapahtui kaksoismurha, vaan ei kyetä murhaajaa kiinni ottamaan. Jos ei olisi noin tavattoman paljon lunta, niin olisin heti lähtenyt hätähuutoa kohti juoksemaan, — mutta eihän tuollaisessa paksussa lumessa pääse muuten kuin kahlaamalla», sanoi eräs nuori vahvan näköinen venäläinen.

»Olisipa tästä hyvä polku maantielle», sanoi eräs nuori mies, joka oli kulkenut pitkin radan vartta, katsellen löytyisikö polkua —, lähtisin rosvon perään, vaikka Pietariin asti. Mutta meneppä nyt kahlaamaan tuollaisen lumiaavikon läpi. Vyötäisiin saakka on lunta. Jos virsta on maantielle matkaa, niin puoli tuntia menisi ennenkuin maantielle pääsisin. Rosvo voipi kääntyä jollekin toiselle tielle ennenkuin tuon lumiaavikon läpi pääsisi. On kai siellä tienhaaroja?»

»Onhan siellä tienhaaroja. Rosvon luulen kuitenkin olevan pietarilaisen ja Pietariin yrittävän.» sanoi Koskenkylän mies.

»Onko ketään, joka lähtisi toverikseni rosvoa ajamaan takaa?» kysyy se viimeksi puhunut nuori mies.

»Minä lähden», sanoo eräs puna-armeijalainen. »Lomalle olen menossa, mutta yhdentekevä, lähtään tavottamaan rosvoa kiinni. Jos hyvinkin hänet saavutamme.»

Ja kaksi nuorta voimakasta miestä lähtevät kiiruusti kahtaamaan maantiellepäin. »Jumala kanssanne», huuttavat vanhukset ja ristivät silmänsä. »Kun maantielle pääsette, niin juoskaa kaikin voimin ja ottakaa rosvo kiinni», huutavat heille useat. »Tappakaa hänet siihen paikkaan, missä tapaatte», huutavat toiset. — Miehet katoavat näkyvistä näreikön peittoon —.

»Tuskin he enään tapaavat rosvoa kiinni», lausuvat jotkut. »Tapaavat varmasti! Nuoria, vahvoja miehiä ovat molemmat. Kun maantielle pääsevät, niin juoksevat nopeammin kuin hevonen!» sanovat toiset aivan vakuuttavan varmasti —.

Menemme vaunuun sisälle istumaan. Lapset nukkuvat yhä. Vanhanen kysyy Koskenkylän mieheltä:

»Kolmeko talollista sieltä teidän kylästä on kadonnut tietymättömiin Pietarin matkalla?»

»Ei ole kun kaksi. Se kolmas talollinen on Maslovin-kylästä. Se on venäläinen naapurikylä.»

»Miten he Pietarin matkalla katosivat?» kysyin minä.

»Ensimmäisen meidän kylän miehen katoamisesta voin kertoa mukana olleena, sillä olin samalla matkalla, kun mies katosi. Mutta ennenkuin voitte ymmärtää meikäläisten elämää, täytyy hiukan laajemmin kuvata olojamme.

Pääelinkeinona vanhan järjestelmän aikana oli kyläsämme perunan viljelys. Perunamaille tarvittava lanta kuletettiin roomuilla Nevaa myöten Pietarista ja varakkaammat talolliset vetivät talvella sitä hevosillaan. Ruista ei viljelty sanottavasti ollenkaan, kun leivän hinta oli kovin alhainen, joten lähes yleensä elettiin ostoleivällä.

Sivuelinkeinona oli useilla lohenkalastus. Neva muodostaa kylämme kohdalla koskipaikan, josta kylämme nimikin on kotoisin. Toisina keväinä ja kesinä tuottaa lohenkalastus hyvin. Osa kylän talollisista harjoitti sivuelinkeinonaan ajuriammattia Pietarissa tai olivat kesänajan roomumiehinä tai muissa tilapäisissä rahatöissä.

Jo ensimmäisenä vallankumousvuonna loppui leipä. Kaukana olevista kuvernementeista oli haettava leipäjauhot, joten leivän saanti oli monien vaikeuksien takana, ja monille muodostuivat ne jauhojen hakumatkat varsin seikkailurikkaiksi. Joka talollisen täytyi ryhtyä kasvatamaan leipäviljaa talon tarpeeksi. Osa perunapelloista oli pantava rukiille.

Jos ensimmäisenä vallankumousvuonna olisi perunain takavarikointi toimitettu ajoissa, olisi kylämme väestö suurimmaksi osaksi jäänyt nälkäkuoleman vaaraan. Takavarikointi myöhästyi ja suurin osa perunasadosta ennätettiin myydä ennen takavarikointia. Perunoista saaduilla rahoilla haettiin sitten jauhoja sekä siemenrukiit.

Perunain kaupaksi kulettaminen kohtasi suuria vaikeuksia. Pietarin läheisissä kylissä olevat asetetut köyhälistökomiteat takavarikoivat etempää tulevat, kylän läpi kulkevat perunakuormat omaksi yksityishyväkseen, — ja ne kuormat, jotka pääsivät Pietariin asti, joutuivat useammassa tapauksessa kaupungin viranomaisten takavarikoitaviksi. Tilanne oli siis meikäläisillä varsin vakava.

Lähellä kyläämme majaili eräs puna-armeijalaisosasto. Käännymme sen osaston upseerin puoleen ja pyysimme hänen apuaan perunain kuletukseen nähden. Hän suostui

avustamaan maksua vastaan. Järjestimme noin kaksikymmentä hevoskuormaa aina samalle matkalle ja upseeri määräsi pari kolme sotilasta kuormaston mukaan, antaen näille virallisen paperin, jossa sanottiin perunat kuletettavan sotilastarpeiksi. Kyläkomiteat eivät uskaltaneet nyt kuormastoon kajota, eikä myöskään kaupunginviranomaiset. Heti kaupunkiin päästyä kulettivat talonpojat kuormansa ennakolta sovittuihin talojen pihoihin, joissa ne pian purettiin, ja saivat rahat taskuunsa. Tällä tavalla kuletettiin syystalvella v. 1919 meidän sekä kahden naapurikylän perunat Pietariin.

Seuraavana vuonna saatiin huonompi perunasato. Lantaa ei saatu Pietarista, kun hevoset takavarikoitiin ja roomuilla kulettamisesta ei ollut pienintäkään toivetta. Siitä vähäisestäkin sadosta uhattiin suurin osa takavarikoida. Ei myöskään nyt ollut toiveita saada upseerin apua perunoitten Pietariin kulettamisessa. Mutta toisaalta ilmestyi apu.

Pietarissa oli elintarvepula yhä kasvanut. Työläiset vaativat matkustusoikeutta maaseuduille elintarpeiden hakuun. Saivatkin siihen laillisen oikeuden ja kylälle tuli suuret joukot pussimiehiä perunain hakuun. Ei tarvinnut lähteä perunoita kaupalle, vaan kotona sai ne myydä. Näin tapahtui seuraavanakin vuonna. Takavarikoiduksi joutui kultakin ehkä noin neljäsosa sadosta —.

Nyt uuden talouspolitiikan aikana väheni pussimiehet kyliltä ja ne, jotka edelleen kylillä kulkevat, tahtoisivat ostaa Pietarin hintoja halvemmalla. Lain mukaan tulisi talonpojan vapaasti saada myydä tuotteensa, kun on

veronsa suorittanut, vaan siitä huolimatta ei talonpojan perunakuormaa suojele laki. Muutamille kävi sillä tavalla, että kun päivän aikana saapuivat kaupunkiin, tarttui viranomainen hevosen suupieleen ja talutti hevosen kuormineen johonkin lastenhoitolan pihalle, jossa nostettiin perunasäkit lastenruokalaan — ja talonpojalle pistettiin perunoista pilahinta käteen —. Jotta emme joutuisi noin omavaltaisien ostajien kanssa tekemiseen, on perunoiden kuletukselle edelleenkin ollut puoleksi salaista. Matkalle lähdetään yöllä, että aamun valetessa ollaan Pietarissa. Rosvojen vuoksi lähdetään useimmista taloista matkalle samalla kertaa. Jotta emme herättäisi erikoisempaa huomiota, ei ajeta aivan lähekkäin, vaan niin kaukana kuorma aina toisesta, että kukin aina edellä menijän näkee.

Näin oli silloinkin järjestetty Pietarinmatka kun ensimmäinen mies kuormineen katosi. Eerikkalan Jussi ajoi ensimmäisenä, toisena Toistalon Jaakko ja minä kolmantena. Kaiken matkaa pysyttelin Jaakosta sellaisen matkan päässä, että hänet hyvin näin. Lähellä Pietaria eräissä pienessä vastamäessä käveli hevonen hiljalleen. Ajattelin, että ajan sitten lujempaan, kun pääsen mäestä ylös, enkä pitänyt mitään kiirettä. Kun pääsin mäen päälle, en nähnyt Jaakkoa, ja kiirehdin hevosta juoksuun. Kauan kesti ajaa hölköttää, ennenkuin saavutin taas edellä ajajan näkyviini. Kun saavuimme aivan kaupungin laitaan, niin tavotin edellä ajajan kiinni — ja huomaankin hänet Eerikkalan Jussiksi. Kysyn häneltä, onko Jaakko ajanut hänen ohitse? Johon hän vastaa kieltävästi. Neuvottelemme keskenämme, mutta kumpikaan meistä ei voinut

sen paremmin selittää, miten ja mihin Toistalon Jaakko hävisi meidän välistä —!

Ajamme kaupunkiin ja myymme nopeasti perunat ja sitten menemme miliisilaitokselle ilmoittamaan Toistalon Jaakon katoamisesta. Siellä otetaan miehen sekä hevosen tuntomerkit ylös ja luvataan ryhtyä selväntöön. Mutta tänäkään päivänä ei hänestä ole sen enempää selvyyttä saatu —.

Mies katosi kuormansa ja hevosesensa kanssa aivan kuin maa olisi hänet niellyt —.

Viikkoa myöhemmin katosi toinen meidän kylän mies samalla tavalla kuormansa ja hevosesensa kanssa, eikä minkäänlaista selvää heistä ole saatu.

Nyt viimeksi katosi samalla tavalla Maslovinkylän mies. Hänen hevosesensa ja rekensä löytyi, mutta mies ja perunasäkit ovat kadoksissa edelleenkin.»

»Mistä löytyi hevonen ja reki?»

»Ohdan kaupunginosasta. Joku pikkunen poika oli hevosen ajanut erään talon pihaan ja poistunut itse. Kun hevosta ei vielä illallakaan kukaan tullut pois noutamaan, korjasi talonmies sen talteen. Seuraavana päivänä tapasivat miliisit hevosen ja reen siitä talosta. Näin on kerrottu kylällä hevosen ja reen löytymisestä.»

»Eiköhän siitä samasta talosta olisi perunasäkitkin löytäneet, jos olisi tarkkaan etsitty?»

»Samaan tapaan arvellaan kylälläkin. Kun ei vaan se talonmies olisi ollut samassa juonessa rosvojen kanssa. Ehkäpä hänelle oli annettu tehtäväksi hevosen lihaksi-laittaminen, mutta jostain syystä ei onnistunut.

Nämä kadonneet miehet olivat parhaassa ijässä olevia vahvoja miehiä ja aseena oli heillä kullakin kirves —. Ihmeellistä on siis se, miten rosvot ovat voineet niin heidät tiellä yllättää, ettei minkäänmoista ääntä eikä melua lähimpänä ajajat kuulleet, eikä huomanneet —. Olisiko mahdollista, että rosvot olisivat voineet heittää nuoransilmukan kaulaan ja heti kuristaa — ja samalla lähteä ajamaan jollekin sivutielle?»

Lapset nukkuvat yhä. Päättämme heidät herättää. Aivan olivat jäykkinä kylmästä. Nostamme heidät seisalleen ja kehotamme juoksemaan ja peuhaamaan, jotta lämpenisivät. Poika ymmärtää heti, että peuhaamalla on lämmin nyt saatava ja alkaa hyppiä ja loikkia. Tyttö rupeaa itkemään ja valittamaan. Kehotamme poikaa juoksuttamaan sisartaan. Poika alkaa retuuttamaan häntä, vaan sisko yrittää pidellä vastaan. Kun kymmenisen minuuttia ovat yhtäpäästä telmineet, niin jo tyttökin juoksee vapaaehtoisesti ja nauraa veljensä kujeille. Vähän ajan päästä sanovat olevansa lämpiminä ja käyvät istumaan huohottaen. Vähän ajan kuluttua kehotamme lapsia uudelleen telmäämään, että pysyisivät lämpiminä.

Saapuu sitten veturikin ja päästään taas liikkeelle. Mennään kaksi aseman väliä, vaan kolmannella asemalla jäämme seisomaan pitemmäksi aikaa. Konduktööri toimittaa siinä piletin tarkastusta.

Saapuu viimeksi meidän vaunuun. Koskenkylän mies alkaa hänelle selittää lasten kohtaloa ja pyytää, että

saisivat olla vaunussa. Konduktööri sanoo olevan ankarat määräykset piletittä kulkeviin nähden. Ei sentään aja lapsia pois, jos ei heille matkustuslupaakaan myönnä. Konduktööri menee pois ja lapset jäivät vaunuun. Arvellemme ettei hän enään Vologdan välillä toista kertaa tarkastukselle tule.

Poika selittää: »Kerran jäimme junasta pois Vologdasta tultuammekin. Kun sitten tuli toinen juna ja nousimme siihen, ei enään tarkastusta tullut. Pietariin asemalla, kun eräällä ovelta tarkastettiin liput ja otettiin pois, neuvoi eräs mies sanomaan, että isä tulee tuolla jälessä pilettien kanssa. — Niin sanoin, ja sivu pääsimme.»

Lähdemme taas liikkeelle ja juna saapuu sille asemalle, josta minun on pois jäätävä. Nyt on jo aamu käsissä, sillä kello on viisi. Yö kului mokomallakin matkalla. Sanon hyvästit tovereille ja lapsille. Heitä käy sääli, mutta auttamaan en heitä kykene —.

HINTA 10 MK.